DACO-SLAVA

G. Reichenkron, în articolul întitulat *Der rumänische Sprachatlas und seine Bedeutung für die Slavistik (Zeitschrift für slavische Philologie,* 1940, vol. XVII, fasc. 1), pune din nou pe tapet problema graiului slav vorbit în Dacia de populaţia slavă care a dispărut românizându-se. Elementele slave cărora le-a găsit un caracter specific „daco-slav" pot fi însă explicate sau prin bulgară sau prin română.[1])

Citind studiul lui Max Vasmer întitulat *Die Slaven in Griechenland,* Berlin, 1941 *(Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften,* Jahrgang 1941, philosophisch-historische Klasse, Nr. 12), mi-am zis că, aplicând aceeaşi metodă cercetării toponimicelor slave din Transilvania, s'ar putea deduce care au fost principalele trăsături ale graiului slav vorbit la noi.

Să expunem întâi pe scurt rezultatele la care a ajuns Vasmer:

Slavistul german a studiat pe baza numelor geografice urmele populaţiei slave pătrunse în Grecia în cursul Evului Mediu. Se ştie că o sumedenie de ştiri istorice vorbesc despre năvălirile slave în Grecia medievală în cursul secolelor VI şi VII (p. 11 sq.) Aşezările slave pe pământ grecesc au fost atât de importante, încât în sec. VIII Peloponesul a putut fi numit „Slavinia terra" (p. 15). E cunoscută teoria exagerată a lui Fallmerayer despre dispariţia completă a neamului Elinilor în Europa şi înlocuirea lor prin Slavi şi Albanezi grecizaţi (p. 1

[1]) V. şi A. Rosetti, *Bulletin linguistique,* IX, 95 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

sq.). E adevărat că în regiunile mai îndepărtate de ţărmul mării, mai cu seamă de cel răsăritean (p. 317), Slavii s'au putut aşeza în mase compacte, după cum arată marele număr de numiri geografice slave, dar oraşele mai mari şi cetăţile — chiar mai neînsemnate — nu le-au putut cuceri niciodată. Din aceste localităţi, de pe ţărmul răsăritean înspre interior (p. 324, 325), începe regrecizarea Eladei, în urma expediţiilor armatelor bizantine împotriva Slavilor din Pelopones şi Elada dela sfârşitul veacului VIII şi în cursul veacului al IX (p. 15 sq.) şi mai cu seamă în urma creştinării Slavilor care s'a întâmplat în sec. IX (p. 17). Din pricina superiorităţii covârşitoare a culturii greco-bizantine faţă de aceea destul de primitivă a Slavilor, influenţa slavă asupra limbii neogreceşti e foarte slabă (p. 325).

Studiul celor aproape 3000 de numiri geografice slave din Grecia confirmă cele ce ştim din datele istorice. Foarte importantă e constatarea ce se degajează din aspectul arhaic al tononimicelor slave din părţile sudice ale Greciei, că regrecizarea trebue să se fi făcut în acele regiuni foarte de timpuriu (p. 325). Nume ca Γαρδίκιν (287 sq.), Σαλμενίκον (p. 279 sq., 287 sq.), Ἀβαρῖνον (p. 267, 279), Μαγούλα (p. 277), etc. (< slav. **Gordĭkŭ, *Solmĭnikŭ, *Avorĭnŭ, *Mogyla)* au un aspect fonetic mai arhaic decât cel paleoslav. adică acela al limbii fraţilor Chiril şi Metodie din a doua jumătate a sec. IX: *or, ol* nu prezintă metateza *ra, la (gradĭcĭ, slama); a* iniţial nu era preiotat *(javorŭ* dar Ἀβαρῖνον); *o* era atât de deschis încât a fost auzit ca *a* (Μαγούλα < **Mogyla*, Ἀβαρῖνον < * *Avorĭnŭ)*; a treia palatalizare a guturalelor încă nu s'a terminat (Γαρδίκιν < **Gordĭkŭ,* paleoslav. *gradĭcĭ)*, etc. (p. 318). În aceste regiuni Slavii trebue să fi fost grecizaţi în cursul secolului al IX-lea, ba chiar al VIII-lea. Cu cât înaintăm mai spre Nord, cu atât fonetismul slav e mai nou, deoarece aci Slavii s'au menţinut mai mult timp (de ex. în Epir) (p. 318, 319).

Limba Slavilor din Grecia era foarte aproape înrudită cu cea bulgară. Lipsa tratamentului lui *ǫ* ca *u*, tratamentul *št, žd* al lui *tj, dj*, locul accentului în unele cuvinte, deosebirea celor două ieruri (în sârbo-croată vocalele reduse, ierurile, *ĭ* şi

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

ă, se confundă), lipsa preiotării lui *e* inițial, tratamentul lui *ě* ca *ea* (Μπριάζα <slav. **Brěza)*, lipsa lui *l* epentetic, lipsa toponimicelor cu sufixul *-ić'i* sunt dovezi sigure că Slavii din Grecia nu vorbeau un graiu sârbo-croat, ci unul bulgar (p. 322 sq.).

Toponimicele slave din Grecia ne amintesc la tot pasul toponimia de origine slavă dela noi. E păcat că Vasmer nu s'a servit de cercetările lui Iorgu Iordan [1]) asupra toponimiei noastre; ar fi găsit atâtea analogii care i-ar fi ușurat s'au i-ar fi confirmat multe din explicațiile date.

Lucrurile s'au petrecut la fel la noi ca și în Grecia. După o slavizare intensă a țării (sec. VI—VII) — la noi în mai mare măsură ca în Grecia —, a urmat reromanizarea ei, întâmplată mai târziu decât regrecizarea Greciei.

Deoarece comparația toponomicelor slave din Grecia cu acelea de pe toată întinderea teritoriului dacoromân ar cere prea mult timp, mă mărginesc numai la acelea din Transilvania.

Cu toate că așezările slave datează și în Transilvania din sec. VI și VII, numirile geografice slave de aci nu prezintă trăsături fonetice așa de arhaice ca cele din Grecia. Motivul este că la noi Slavii au fost desnaționalizați mult mai târziu, prin sec. X, XI. Totuși românizarea Slavilor s'a întâmplat în Transilvania, de altfel ca în alte regiuni dacoromâne, înaintea denazalizării vocalelor nazale slave. Și la noi, ca în Grecia, avem toponimice ca *Glâmboaca* (jud. Sibiu) [2]), *Glâmboca* (jud. Severin) <slav. **Glǫboka* (slav. *glǫbokŭ* „adânc"), cf. Γκλαμπατσίνοῦ χωράφια <slav. *Glǫbočĭno* (Vasmer, p. 27), *Glîmbośeni* (părău în jud. Hunedoara [3]) < slav. **Glǫbočane*, cf. Γλουμ-

[1]) Iorgu Iordan, *Rumanische Toponomastik,* Bonn-Leipzig, 1924-26.

[2]) V. Walther Scheiner, *Die Ortsnamen im mittleren Teile des südlichen Siebenburgens, Balkan-Archiv,* II, 58. Forma adevărată românească e *Glâmboaca,* nu *Glimboaca* cum scrie Scheiner, v. Moldovan-Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Ungaria,* Sibiu, 1909, 104. Pentru toponimice ca *Glămbocul, Glimboaca, Glimbocata, Glimbocelul* din alte regiuni dacoromâne v. Iorgu Iordan, *Rumanische Toponomastik,* 228.

[3]) V. O. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului,* București, 1915, 64, 68. Densusianu compară forma românească cu forma sârbească *Glĭbočani* (p. 68).

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

πουτσάριον (Vasmer, p. 29), *Luncáviţa* (jud. Severin) < slav. **Lǫkavica* (slav. **lǫkavŭ* „cu cotituri"), cf. *Luncaviţa* (Tulcea), Λαγγαβίτσα (Vasmer, p. 92). *Lindina* [1]) (jud. Hunedoara) < slav. **Lędina* (slav. *lędina* „pământ nelucrat, ţelină"), cf. Λεντίνη, Λιαντίνα (Vasmer, p. 83, 169, 275).

Nu se găsesc corespondente în Grecia pentru toponimicele *Indol* (jud. Turda) < slav. *Jǫdolŭ* (plslav. *ǫdolŭ*, *ǫdolĭ*, *jǫdolŭ*, *jǫdolĭ*) [2]) „vallis", s.-cr. *ùdolina* „Tiefebene, Grund", *ùdōlje* „Talkessel, Grund", rus. *judól'*, *judólie* „vale"), cf. toponimicul bulgar *Júndol*,[3]) *Gâmbuţ* (Alba) (ung. *Gambucz*, rivus

---

[1]) Oficial *Lingina*. Grupul *gi* din forma oficială *Lingina* redă africata *dź* la care a ajuns un *d* urmat de *e*, *i* în regiunile sud-vestice ale teritoriului dacoromân, v. I. Popovici, *Rumänische Dialecte*, I, Halle a. d. S., 1905, 13, 26. Forma veche, dinaintea palatalizării lui *d*, era deci *Lindina*. V. şi O. Densusianu, *op. cit.*, p. 33, notă.

[2]) Despre proteza unui *i* înaintea unui *ǫ* iniţial v. Mladenov, *Geschichte der bulgarischen Sprache*, Berlin-Leipzig, 1 29, 124; cf. şi Načov în *Jagić-Festschrift*, 493.

[3]) V. St. Mladenov, *Etymologisches aus einer Kurzgefassten Geschichte der bulg. Sprache* (extras din *Spisanie na bălg. Akademija na naukitĕ*, XLIII), p. 109; Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen* (Manulneudruck), Heidelberg, 1927, 223 [141].

Weigand în *Balkan-Archiv*, I, 21, derivă toponimicul *Indol* (forma oficială ungurească era, la 1310, *Indol*, mai târziu *Indal*) dela numele de persoană unguresc *Indali* care apare la 1451 şi de atunci e des amintit. Weigand şi-a luat informaţiile din Csánki *(Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, V., 781) care, la fiecare comitat, după localităţi, înşiră familiile proprietarilor acestor localităţi. De obiceiu numele acestor proprietari nobili e derivat din numele localităţii la care se adaugă sufixul *-i*: *Peterd-i, Iklód-i, Hunyad-i, Bogáti, Szebeni*, etc. La fel şi *Indal-i*. Românește s'ar traduce *Indali* cu *Indoleanu*. Weigand, care avea foarte slabe cunoştinţe de limba maghiară, nu şi-a dat seamă că numele de persoană e derivat din cel toponimic şi nu invers.

Jǫdolŭ, *Jǫdolĭ* ar fi dat ungureşte **Jondal* sau **Jandal* (cf. *dǫbovo*>*Dombó*, *lǫka*>*Lanka*), pe când în elementele slave ale limbii române iusul mare *(ǫ)* e reprezentat prin *un (lǫka*>*luncă)* şi prin *în (krǫgŭ*>*crâng)*. Un *î* precedat de un sunet palatal nu e posibil în limba română, ci în locul lui apare *i (Christianus*>*creştin, fĭlianus*> **fil'in*>*fiin, fin*, slav. *pajǫkŭ*>*paing*, v. A. Procopovici, DR., IV, 48). În felul acesta forma *Indol* poate fi numai românească (dintr'un bulg. **ţăndol*, iar acesta dela *jǫdolŭ*, scris şi *ędolŭ*, formă rezultată din schimbul iusurilor în medio-bulgară şi

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

villa, mons *Gumbuch*, a. 1303) < slav. **Gǫbovĭcĭ* (plsl. *gǫba* „burete")[1]), cf. sloven. *Gobnik* [2]), bulg. *Găbene*, *Găbencitĕ* [3]). La toponimicele de mai sus care au fost date cu siguranţă de Slavi pe timpul simbiozei slavo-române în Transilvania dinainte de sec. XII, nu pot fi numărate nume geografice ca *Dumbrava* (Arad şi Mureş), *Dumbrăvani* (Bihor), *Dumbrăviţa* (Arad, Hunedoara, Satu-Mare, Bihor: două sate), cf. slav. *dǫbrava*, *dǫbravica* [4]), *Lunca* (Bihor: două sate, Hunedoara: patru sate, Târnava-Mică, Turda: două sate, Năsăud: două sate, Maramureş: două sate, Ciuc: trei sate), *Luncani* (Hunedoara), *Luncşoara* (Bihor şi Hunedoara), *Luncoiu* (Hunedoara: două sate), cf. slav. *lǫka*,[5]) *Grind* (Hunedoara, Turda: două sate), cf. slav. *Grędŭ*,[6]) *Hálânga* (câmp lângă satul Poieni, Hunedoara) [7]), *Halunga* [8]) (parte de hotar, comuna Petreşti, Alba), cf. toponimicele sârbeşti *Aluga*, *Haluge* [9]) (sârb. *hàluga* „buruiene; râpă; pădure deasă", plsl. *chalǫga* „saepes"), *Mândra* (Alba şi Făgăraş), cf. slav. *mǫdrŭ* (Vasmer, 148, 175: Μουνδρά,

---

pronunţată *iăndol*, v. Mladenov, *op. cit.*, 124 şi Načov, *loc. cit.*, 493; cf. forma *jedolĭ* în Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, s. v. *ǫdolĭ*).

Gustav Kisch *(Siebenburgen im Lichte der Sprache*, Leipzig, 1929, 130) explică pe *Indol* ca fiind un compus dintr'un element unguresc, *in* = *ünő* „Kuh" şi unul slav *dolŭ* „Tal". Deci *In-dol* „Kuhtal", ca *In-aszó*=*Ünő-aszó* „Kuhbach". Un alt exemplu analog de formaţie hibridă slavo-maghiară nu cunosc şi nici nu cred că există.

[1]) Pentru terminaţiunea *-uţ* cf. *Căpitanuţ* (sat românesc din regiunea Vidinului) <bulg. *Kapitanovci* (v. *Dictionnaire des localités dans le royaume de Bulgarie*, Sofia, 1924, 113). Kniezsa (István Kniezsa, *Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert*, Budapest 1938, p. 10, 153), pleacă dela prototipul slav **Gǫbĭcĭ*.

[2]) Miklosich, *op. cit.*, 242 [160].

[3]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 109.

[4]) Cf. Vasmer, *op. cit*, p. 231: Δομπράβα, p. 171: Νομπρεβίτσα.

[5]) Cf. Vasmer, *op. cit.*, p. 63, 76, 112, 175, 193, 219: Λογχᾶ, Λάγγα, Λαγχᾶ.

[6]) Cf. Vasmer, *op. cit.*, p. 30, 275: Γρεντά.

[7]) V. Densusianu, *op. cit.*, 68.

[8]) Comunicat de G. Giuglea.

[9]) V. *Rečnik Mesta*, Beograd, 1926, partea II, 4, 433

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Μοῦντρος). Aceste nume au putut fi date şi de Români, deoarece *dumbravă, dumbrăviţă, luncă, grind, halângă* [1]), *mândră* sunt cuvinte româneşti de origine slavă.[2])

Să încercăm şi noi să stabilim, pe baza toponimicelor româneşti de origine slavă din Transilvania, cărui grup de graiuri aparţinea graiul Slavilor din această provincie. Încercarea aceasta au făcut-o şi alţii înaintea noastră. Astfel Weigand în *Balkan-Archiv,* I, 27, găseşte că numele de sate din Munţii Apuseni *Vârtop, Bârleşti, Valea Bârnei, Lunca, Grind* arată fonetism bulgăresc şi nu sârbesc. El crede că împrejurarea aceasta ar dovedi că a trebuit să existe un contact intens între Moţi şi Mocani de o parte şi Bulgari de alta.

Dar *vârtop, luncă, grind* sunt apelative generale româneşti.[3]) *Bârleşti* e un derivat românesc dela numele de persoană *Bârlea,* iar *Valea Bârnei* trebue citit *Valea Barnei* [4]), adică valea unei persoane numite *Barna* (<ung. nume de persoană *Barna*, adj. *barna* „brunet") [5]). Din toate toponimicele pe care Weigand le numeşte „bulgarische Ortsnamen" *(Balkan-Archiv*, I, 26-27), niciunul n'are un fonetism care să fie numai bulgăresc.

Weigand *(Jahresbericht*, XXVI—XXIX, 71) găseşte că şi în Banat toponimia e de origine bulgară.

Scheiner *(Balkan-Archiv*, II, 10) e mai circumspect. Cu toate că în cursul lucrării numeşte bulgară limba Slavilor care au dat numele geografice slave din partea centrală a Transilvaniei de Sud, în introducere întrebuinţează termenul general de „slav". Singur toponimicul *Guşteriţa* îl consideră „ausgesprochen bulgarisch". De ce? Şi în sârbo-croată „guş-

---

[1]) V. DA., s. v.

[2]) Şi în Grecia numele geografice Λαγκάδα, Λαγκάδι, etc. au fost date, după Vasmer (p. 311), de Greci, nu de Slavi.

[3]) Însuşi Weigand, pe aceeaşi pagină, spune că nume ca *Lunca, Grind, Poiana, Pripor* nu pot fi socotite ca date de Slavi, „da sie auch im Rum. als Lehnworter ublich sind".

[4]) V. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 146.

[5]) Traducerea germană nu e deci „Balkental", ci „Barnas Tal".

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

terul" e numit *gušterica* [1]), iar pe teritoriul sârbo-croat sunt mai multe sate cu numele *Gušterica*.

János Melich *(A honfoglaláskori Magyarország*, Budapest, 1925, p. 272) consideră graiul Slavilor din Ardeal din sec. IX—X drept străbunul din sec. IX al graiului bulgar apusean şi al graiului sârbesc răsăritean de astăzi.[2])

István Kniezsa *(op. cit.*, 87) nu găseşte niciun toponimic slav din Transilvania cu caractere bulgăreşti indubitabile. În altă parte a lucrării sale (p. 55), explică în felul următor de ce n'ar putea fi trase concluzii din toponimicele slave din Ungaria asupra aparţinerii Slavilor care au trăit odinioară aici: „Der Grund liegt einerseits darin, dasz der Unterschied in der Lautlehre der slawischen Sprachen im X.—XI. Jh., abgesehen von einigen Eigenheiten, sehr gering war, anderseits aber, dasz die ungarische Lautentwicklung selbst diese Unterschiede vollständig verwischte". Desvoltarea fonetică a limbii române, din sec. X până azi, a fost însă neînsemnată. De accea forma românească a toponimicelor slave din Ardeal a păstrat mult mai bine forma veche a acestora decât forma ungurească. Toponimicele româneşti au fost însă totdeauna neglijate de cercetătorii unguri, iar dacă s'au servit de ele, au făcut-o fără a cunoaşte îndeajuns fonetica istorică a limbii române şi fără a căuta să cunoască forma autentică populară a toponimicelor.[3])

---

[1]) Scheiner a învăţat că bulgara e caracterizată prin grupul *št*, pe când sârbo-croata are *ć*. Dar aceasta e valabil numai dacă *št* derivă din *t*+*i* sau *kti*. În s.-cr. şi bulg. *gušter*, *-št-* are la bază un *-sk-*, v. Berneker, *Sl. etym. Wörterb.*, s. v. *aščerŭ*, *guščerŭ*.

[2]) Melich *(ibid.)* presupune, fără absolut niciun motiv, că Slavii pe care i-au găsit Ungurii în Ardeal în sec. IX—X au venit din Peninsula Balcanică. Se ştie că aşezarea definitivă a Slavilor în Peninsula Balcanică s'a întâmplat în a doua jumătate a sec. VII. De ce, după scurgerea unui secol numai, să fi făcut drumul întors, spre Nord ?

[3]) Kniezsa transcrie adeseori greşit toponimicele româneşti: *Gaveşdia* în loc de *Găvojdia (op. cit.*, p, 34, nota 73); *Cărăşău* în loc de *Caraşova* (p. 35); *Glogovaţ* în loc de *Glogovăţ* (p. 81, nota 83), etc. Natural că explicaţia acestor forme stâlcite nu poate fi cea adevărată: Pe *Găvojdia* îl explică din *Kövesd* nu din slav. *gvozdŭ* „pădure"; pe *Cărăşău* îl consideră

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Toponimicele [1]) pe care le vom studia în paginele următoare le consider ca fiind vechi, dinainte de desnaţionalizarea Slavilor din Transilvania. Deoarece documentele emanate în sec. XII—XIII din cancelaria regilor Ungariei nu vorbesc despre Slavi în aceste părţi, trebue să presupunem că procesul de desnaţionalizare a Slavilor a fost încheiat în aceste secole. Câte un toponimic din cele tratate aici a apărut foarte târziu în documente, de ex. numele satului *Glâmboaca* (Sibiu). Aceasta însă nu însemnează că toponimicul n'a existat şi mai înainte. Nu exista ca nume de sat şi astfel nu-l amintesc documentele, ci exista numai ca numele unei părţi din moşia satului, al unei văi, al unui deal. Forma feminină de adjectiv, slav. *glǫboka* „adâncă", a însemnat cu siguranţă o vale, un părău (cf. toponimicele *Adânca*, *Adâncul)* şi numai pe urmă numele a trecut asupra satului întemeiat pe vale sau lângă părău. Românii n'au putut boteza o vale *Glâmboaca*, deoarece acest adjectiv nu-l au în limba lor. Numele acesta, chiar dacă ar fi atestat abia din sec. XIX în Transilvania, a trebuit să existe de pe timpul Slavilor, dinainte de sec. XII.[2])

Numai în cazul când la baza toponimicelor slave stau apelative româneşti de origine slavă, numai atunci putem presupune că numele a fost dat de Români şi că deci poate fi foarte nou (dar poate fi şi foarte vechiu). Astfel toponimicele formate dela cuvinte comune de origine slavă ca *grădişte*, *ponor*, *săliştе (seliştе)*, *grind*, *prisacă (presacă)*, *luncă*, *dumbravă*, *zăvoiu*, *poiană*, *prelucă*, *izvor*, *obârşie*, *ostrov*, *deal*, *movilă*, *stâncă*, *izlaz*, *livadă*, *bogat*, *breb*, *boz*, *laz*, *leasă*, *mălin*, *halângă*, *topliţă*, *peşteră*, *pleaşă*, *răstoacă*, *rudă*, *rogoz*, *slatină*, *strajă*, *trestie*, *ţelină*, *var*, *vidră*, *zimbru*, *bahnă*, *baie*, *ocnă*, *bivol*,

---

împrumutat din ungureşte (dar *Caraşova* < slav. *Karaševo)*; forma *Glogovaţ* o crede sârbească recentă (dar *Glogovăţ* < vechiu *Glogoveţ* < bulg. *Glogovec)*.

[1]) Vom lua în considerare nu numai toponimicele din Transilvania propriu zisă, ci şi cele din regiunile româneşti situate la apus de această provincie : Banat, Crişana, Sălaj, Maramureş.

[2]) Kniezsa *(op. cit.* 128, nota 25) crede că poate considera toponimicele *Glâmboaca* (Severin, Sibiu) mai recente bazându-se pe faptul că apar relativ târziu în documente.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

râmnic, rovină, varniță, vârtop (hârtop)[1]), etc. au putut fi date de Români [2]), deci nu le vom întrebuința în expunerea noastră.

Vom examina în cele ce urmează reflexul următoarelor

[1]) Printre toponimicele românești de origine slavă înșirate de Rosetti (*Ist. l rom.* III, 103 sq.), o bună parte există ca substantive și adjective în limba română, deci au fost date de sigur de Români, de ex.: *Baba, Balma, Baia, Belciug, Bivol, Grindul, Grinzi, Ocna, Ocnița, Ocneanca, Pleașa, Râmnic, Stolnici, Stolniceni, Varnița, Vârtop, Vârtoapele, Vârtopul, Vidra.* Acestea nu sunt toponimice slave, ci românești. De asemenea, cu toate că însuși Rosetti explică un toponimic ca de ex. *Crăiești* ca derivând dela numele de persoană *Craiu (op. cit.*, III, 103), totuși strecoară în lista toponimicelor slave toponimice în *-ești* ca: *Cernătești* (dela numele de persoană *Cernat), Dobrești* (dela *Dobre), Ludești* (dela *Ludu), Smârdești* (dela *Smârdea), Vâlcănești* (dela *Vâlcan).* Toponimicul *Dobrești* e tot așa de românesc ca de ex. toponimicul *București* (dela *Bucur), Albești* (dela *Albu)* sau *Fărcășești* (dela *Fărcaș* < ung. *Farkas*: *farkas* „lup"). În sfârșit *Brat, Breaz, Cârn, Dobra, Jaleș, Ludu, Mislea, Mladin, Novac, Novaci, Vâlcana* sunt și ele toponimice românești care la origine au fost nume de persoane (aproape toate le găsim la Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului,* București, 1936). Al. Rosetti a luat exemplele din articolul lui At. T. Iliev, *Românska toponimija ot slavjano-bălgarski proizhod* (în *Sbornik na Bălgarskata Akademija na naukitĕ,* kniga XVII—1925) care e o simplă înșirare neștiințifică de toponimice românești având o oarecare asemănare cu toponimice slave sau bulgărești. Iată câteva exemple: rom. *Dunarea* (sic), *Dunărița, Dunaroaie* (sic) — plsl. *Dunavŭ,* bulg. *Dunav; Crunti* (sic) — plsl. *krotŭ; Costea, Costeni, Costeasca, Costești, Costinești,* etc. — plsl *kostĭ* „os"; *Cot, Cotul, Cotoiu, Cotenești, Cotești, Coteasca, Cotoroaie,* etc. — plsl. *kotŭka* „pisică"; *Copaciu, Copaci, Copacel* (sic), *Copacești* (sic), *Copacioasa* (sic), etc. — plsl. *kopači* „lucrător la vie"; *Bucur, Bucura, Bucureasa, București, Bucuroaie, Bucuroasa* — bulg. *Bukurovo,* etc., *Malaia* (sic), *Mălăiești, Malai* (sic), etc. — plsl. *malŭ* „mic"; etc. etc. Din toate toponimicele înșirate de Iliev, poate numai 10% au fost date de „Slavo-bulgari". Restul sunt toponimice românești.

[2]) Kniezsa *(loc. cit.)* crede că, în cazul lui *Glâmboaca,* „vielleicht haben wir auch hier mit einem aus der alten Heimat mitgebrachten ON zu tun (wie z B. auch bei *Sohodol, Săliște* usw.). Care sunt motivele care îl fac pe Kniezsa să presupună că toponimicele *Sohodol, Săliște* au fost aduse de Români din vechea lor patrie, adică din Peninsula Balcanică? Despre *Săliștea* din jud. Sibiu, Scheiner *(Balkan-Archiv,* II, 8) spune că Românii au luat-o dela Slavi înainte de românizare. Mai de grabă se poate spune lucrul acesta despre *Sohodol,* căci *Săliște* există ca apelativ în limba română

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

foneme sau grupuri de foneme protoslave: 1) *or, ol, er*, 2) *rŭ, rĭ*, 3) *lŭ, lĭ*, 4) *y*, 5) *šč*, 6) *ǫ, ę*, 7) *d, t+i̯, kti*, 8) *-s(ŭ)č-* 9) *ě*, 10) *ŭ, ĭ*, 11) *črŭ(ĭ)*, 12) sufixul *-ov-*, 13) sufixul *-in-*, 14) sufixul *-ići* în toponimicele slave din Transilvania.

1. Grupurilor tautosilabice *or, ol, er* [1]) protoslave le corespund în toponimicele slave ardelenești, *ra, la, rea*: *Bălgrad* [2]) „Alba-Iulia" <slav. **Bělŭgradŭ*, cf. Μπελιγκράδια (Vasmer, 170) *Moigrad* (Sălaj) <slav. **Mojĭgradŭ* [3]), *Bran* (Brașov), *Branu* (munte lângă Clopotiva, deal lângă Crivadia, câmp lângă Grădiște, jud. Hunedoara, v. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 63, 68) <slav **Branĭ* (plsl. *branĭ* „luptă", s.-cr. *brân* „luptă, apărare"), *Gladna* (Severin: două sate) <slav. **Gladĭna* (plsl. *gladĭnŭ* „flămând", cf. toponimicul sârbesc *Gladna*) [4]), *Breaza* (Făgăraș) <slav. **Brěza* (plsl. *brěza* „mesteacăn") [5]), *Breazova* (Hunedoara, Severin, Caraș) <slav. **Brězova*, *Obreja* (Severin, Alba) <slav. **Obrěžĭje* (plsl. *obrěžije* „littus") (în BA[6]), II, 102 greșit *Obragea* [Alba]; localnicii pronunță *Obréja*, comunicat de Ion Breazu; v. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 156). Tratamentul *ra, la, rě* al diftongilor protoslavi *or, ol, er* se știe că e slav meridional.[7]) E adevărat că *ra, la* sunt și slovace (și cehe), dar *-rea-* din toponimicele românești poate fi numai slav de Sud, și anume bulgăresc. Am putea considera slovace toponimicele de mai sus numai dacă, în loc de *-grad, Gladna*, am avea **-hrad*, **Hladna*, căci velara protoslavă *g* a devenit în cehă și slovacă *h:* ceh. și slovac. *hrad* „cetate", *hlad* „foame". Trecerea *g>h* în graiurile cehe și slovace apare în scris pe la mijlocul sec. XIII, ceea ce însemnează că în realitate ea s'a întâmplat mai de-

[1]) N'am găsit niciun caz prezentând un *el* tautosilabic.

[2]) V. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 5, 15; Drăganu, *Românii în veac.* IX—XIV, 505 sq. E foarte obișnuită pronunțarea *Bălgărad*, v. *Anuarul Arhivei de Folklor*, V, 113.

[3]) Despre *Moigrad*, v. Drăganu, *op. cit.*, 419.

[4]) V. *Rečnik Mesta*, II, 84. Acest toponimic n'are nimic comun cu numele ducelui Glad, v. Drăganu, *op. cit.*, 227.

[5]) Cf. Vasmer, *ibid.*, 26, 203: Βριάζα, Μπριάζα, Βρυάζα.

[6]) BA. = *Balkan-Archiv.*

[7]) V. Vasmer, *op. cit.*, 287 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

timpuriu, prin sec. XII.[1]) Prin urmare, chiar dacă vor fi fost legături între Slavii din regiunile transilvănene şi strămoşii Slovacilor, ceea ce e foarte cu putinţă [2]), şi inovaţia *g*>*h* ar fi început să se propage spre Sud-Est, ea ar fi sosit în aceste părţi prea târziu, după desnaţionalizarea Slavilor.

2. Tratamentul lui *r* silabic în toponimicele slave din Transilvania e slav meridional. Într'adevăr *âr* românesc, care îi corespunde, s'a desvoltat dintr'un *r* silabic [3]). Iată câteva exemple: *Bârza* (Severin) < slav. **Brŭza* [4]) *(brŭzŭ* „repede"), *Bârzava* (sat în jud. Arad, râu în jud. Caraş) < slav. **Brŭzava*, *Gârbova* (2 sate în jud. Alba, Sibiu; ung. *Orbó)* < slav. **Vrŭbovo* (contaminat cu **Grŭbovo)* [5]), *Gârboviţa* (Alba) (ung. *Orbó*) <slav. **Vrŭbovo* (contaminat cu **Grŭbovo*)+*iţa*, *Gârlişte* (Caraş) <slav. *Grŭlište* [6]), *Târnava* (două sate în jud. Hunedoara, râurile Târnava), *Târnăviţa* (Arad, Hunedoara) < *slav.* **Trĭnava, cf. bulg. Tărnava* [7]), sârb. *Trnava* [8]). *Târnova (Arad, Caraş)* < *slav.* **Trĭnovo,* cf. bulg. *Tărnovo* [9]), sârb. *Trnova* [10]), *Τέρνοβα (Vasmer, 76,84), Τουρναβόν* (Vasmer, *98), Τόρναβος* (Vasmer, *102), Τρίνοβον* (Vasmer, 108), Τύρνοβον (Vasmer, 196, 233), etc.

3. Şi tratamentul lui *l* silabic e slav meridional. Întocmai cum unui *ŭ* slav îi corespunde un *âr* românesc, deasemenea unui *l* silabic slav îi corespunde un *âl*. Iată câteva exemple: *Vulcan* (sate în jud. Hunedoara şi Braşov, munte în jud. Hunedoara între Abrud şi Brad) [11]), pronunţat *Vâlcan* < slav. **Vlĭkanŭ*, cf.

---

[1]) V. Vondrák, *Vergl. slav. Gramm.*, I, 360—361.

[2]) V. E. Petrovici, *Simbioza româno-slavă în Transilvania. (Transilvania,* anul 73, Nr. 2—3).

[3]) V. Procopovici, DR., IX, 85 sq.; Densusianu, *Hist. d. l. roum.*, I, 277; Rosetti, *Ist. limbii rom.*, III, 63.

[4]) V. Miklosich, *op. cit.*, 231 [149].

[5]) *Ibid.*, 250 [168]; Scheiner, BA., III, 150.

[6]) V. Miklosich, *loc. cit.*

[7]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 9, 17, 58.

[8]) *Rečnik Mesta*, II, 422.

[9]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 69, 85.

[10]) *Rečnik Mesta*, II, 423.

[11]) V. Kisch, *op. cit.*, 139. Grafia *Vulcan* imită pe cea ungurească şi austriacă *Vulkán*, in care *â* românesc e redat prin *u*, cf. *Mundra* < *Mân-*

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

sârb. *Vukanovići* [1]), *Vîlśea* (părău lângă satul Răchitova, jud. Hunedoara) < slav. **Vlŭče*, cf. bulg. *Vălčovci* [2]), *Vâlcea* (judeţ în Oltenia) [3]), *Dalboşeţ* (Caraş), pronunţat *Dîlbośéţ* < slav. **Dlŭbočĭcĭ*. Deoarece într'o epocă mai veche toate graiurile sârbo-croate aveau *l* silabic în loc de *u* de mai târziu, nu putem stabili dacă *âl* românesc din toponimicele de mai sus, cu excepţia lui *Dîlbośéţ* [4]), e o trăsătură bulgară sau sârbo-croată. Singur toponimicul *Vucova* (Timiş-Torontal) e incontestabil sârbesc < sârb. **Vukovo* [5]) < **Vlĭkovo*.

4. Ca în împrumuturile slave obişnuite din limba română, şi în toponimicele de origine slavă din Ardeal *y* e redat prin *i* ca în limbile slave de Sud: *Bistra* (sat în jud. Turda, râuri în jud. Severin, Alba, Bihor, etc.) < slav. **Bystra* (plsl. *bystrŭ* „repede, limpede"), cf. Μπούστρι (Vasmer, 73), *Bistriţa* (oraş, râu în jud. Năsăud), *Bistricioara* (râu în jud. Năsăud) < slav. **Bystrica* [6]), cf. Βιστρίτσα (Vasmer, 103, 111), *Ribiţa* (Hunedoara), *Ribiţioara* (Hunedoara) < slav. **Rybica* (plsl. *ryba* „peşte") [7]).

5. Reflexul protoslavului *šč* < *sk*+*i* sau vocală anterioară (*e, i, ĭ, ě*) în toponimicele slave ardeleneşti este *şt*. Multe din toponimicele prezentând pe *şt* pot avea la bază apelative româneşti de origine slavă (*grădişte, sălişte*). Nu sunt apelative româneşti *Pocioveliśte* (Bihor) < slav. **Počivalište*, cf. *Počivá-*

---

dra, Mutnik < *Mâtnic, Vultor* < *Vâltori*. Forma *Vulcan* a fost foarte uşor adoptată de intelectualii români, deoarece s'a crezut că e numele antic al zeului *Vulcanus* păstrat până astăzi.

[1]) *Rečnik Mesta*, II, 77.

[2]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 81.

[3]) *Vâlcan* şi *Vâlcea* sunt nume de persoane obişnuite la Români. Prin urmare toponimicele de mai sus au fost probabil date de Români.

[4]) V. DR., VIII, 177. Ca cele mai multe toponimice slave din Valea Almăjului (jud. Caraş), şi forma *Dilbośéţ* e de origine sârbească prezentând trei trăsături arhaice: *l* silabic în loc de *u*, *ă* în loc de *a* < *ĭ* şi accentul pe silaba finală

[5]) V. *Rečnik Mesta*, II, 78.

[6]) V. Drăganu, *Rom. în v. IX—XIV*, 459 sq.

[7]) V. Miklosich, *op. cit.*, 310 [228].

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

liştea (Gorj, Ilfov, Vâlcea)[1] (plsl. *počivalište* „locus quietis"), *Şeghişte*[2] (Bihor), toponimic construit cu ajutorul sufixului *-ište* dintr'un radical pe care nu l-am putut identifica.[3]

După cum vedem în toate aceste toponimice e vorba de sufixul *-ište* (< *-iskjo-*)[4] care e productiv şi în limba română. Prin urmare chiar dacă forma slavă ar fi fost pronunţată *Počivališče,* Românii ar fi făcut din ea *Počivalište.* De altfel, orice *šč*, chiar nefăcând parte dintr'un cuvânt sau sufix cunoscut, ar fi devenit în limba română *şt* (cf. *pesce* > *peşte*). Cu toate acestea, e probabil că Slavii ardeleni au pronunţat pe *šč* ca *št.*[5]

După Kniezsa, care nu găseşte nici un toponimic ardelean având un caracter indubitabil bulgăresc (*op. cit*, 86), toponimicul *Szelicse* (*Sălicea,* jud. Cluj) nu poate fi de origine bulgară, căci, în cazul că derivă dela *Selišče,* ar trebui să aibă forma *Selište,* deoarece în bulgară *šč* a trecut încă în sec. IX la *št*, iar *št* nu dă în maghiară *cs (č).* Aici ar fi de observat că *šč* nu numai că n'a trecut încă în sec. IX la *št* în toate graiurile bulgăreşti, ci există şi azi graiuri bulgăreşti cu *šč* arhaic[6] şi această pronunţare ar fi putut prin urmare să existe şi la unii dintre Slavii din Transilvania. E mai probabil însă că daco-slava avea *št* (< *tj, kti, sk*+vocale palatale şi *j*), v. mai jos. Toponimicului *Sălicea* = ung. *Szelicse* trebue deci să i se caute altă etimologie. Poate e un diminutiv româ-

---

[1]) V. Iordan, *Rum. Top.*, 131, 166, 274.

[2]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 215.

[3]) *Şeghişte* ar putea reda pe un **Şed'işte,* căci în Bihor *d* urmat de *e* şi *i* se înmoaie. În cazul acesta ne-am putea gândi la s.-cr. *sedište* „Sitz, Gesässz, Residenz". *Ş* iniţial din *Şeghişte* s'ar datora atunci asimilării. De altfel forma oficială actuală a acestui toponimic e *Seghişte,* v. *Indicatorul statistic al satelor şi unităţilor administrative din România,* Bucureşti, 1932, 59. Poate *Seghişte* redă adevărata pronunţare locală. La Şeghişte era până în sec. XVI sediul protopopiatului ortodox mutat mai târziu la Beiuş (v. *Transilvania,* anul XLII, p. 214 sq.).

[4]) V. Vondrák, *Vergl. sl. Gram.*, I, 622.

[5]) Toponimicul *Guşteriţa* a putut fi dat de Români, deoarece există ca apelativ subt forma *guşteriţă,* v. DA., s. v. *guşter.*

[6]) V. Mladenov, *Gesch. d. bulg. Spr.*, 334, 335.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

nesc format cu ajutorul sufixului *-ice* din forma **Selo* [1]) care ar fi dat românește **Selă*, **Seală* (cf. *slovo* > *slovă*, *greblo* > *greblă*) [2]). La câțiva km. de *Sălicea* se află de altfel, în jud. Turda, satul *Săliște*.

6. În ce privește tratamentul iusurilor *(ǫ, ę)*, am văzut mai sus că în toponimicele slave din Transilvania au același tratament ca în împrumuturile slave din limba română, anume *un*, *în*, *in*. Dintre acestea, tratamentul *ǫ* > *în*, *in* (*Glâmboaca*, *Glâmboca*, *Glâmboceni*, **Iăndol* > *Indol*) e considerat, cu drept cuvânt, ca fiind cu siguranță bulgăresc, anume medio-bulgar.[3]) În ce privește pe *un*, părerile se împart: unii cred că reflexul *un* arată că împrumuturile care prezintă acest reflex au fost făcute din graiuri slave meridionale apusene în care *ǫ* a avut valoarea de *u* nazal; alții sunt de părerea că împrumuturile cu *un* sunt mai vechi decât cele cu *în*, de pe timpul când *ǫ* încă n'a trecut în graiurile bulgărești la *ă* nazal.[4]) Dintre toate toponimicele noastre care prezintă *un* pentru *ǫ*, numai acela de *Luncavița* ar putea fi considerat ca dat de Slavi; *Dumbrava*, *Dumbrăvița*, *Lunca* au la bază apelative românești de origine slavă.[5]) Dacă împrumuturile cu *un* sunt mai vechi ca

[1]) În Iugoslavia sunt 25 de sate cu numele *Selo*, v. *Rečnik Mesta*, II, 380.

[2]) Cf. toponimicul *Măgulicea* (Arad) < nume de persoană *Măgulea* + suf. dim. *-icea*, v. Drăganu, *Rom. în v. IX—XIV*, 312. Pentru sufixul *-ice*, v. Pascu, *Suf. rom.*, 324 sq.

[3]) V. Densusianu, *Hist. d. l. roum.*, I, 270; Rosetti, *Ist. l. rom.*, III, 57; Mladenov, *Gesch. d. bulg. Spr.*, 113 sq. I. Iordan (*op. cit.*, 227), crede că *îm*, *ăm* din toponimice ca *Glîmboaca*, *Glămbocul* e secundar dintr'un mai vechiu *um*. Dar în *Dimbova*, *Dimbovița* e tot secundar?

Poate tot aci trebue socotite și toponimicele **Împoiu (Ampoiu)*, *Împoița*, *Trâmpoiele* < slav. **ǫpejĭ* (< *Ampeiu-*), **ǫpejica*, dar formele românești sunt mai degrabă reflexele normale, din punctul de vedere al fonologiei românești, ale lui **Ampeiu-*.

[4]) V. Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, București, 1925, p. 35 sq.; Densusianu, *ibid.*; Rosetti, *ibid.*; Petrovici, *DR.*, X, 139 sq. Vasmer presupune pentru greacă deasemenea două straturi de împrumuturi slave, Cele mai vechi au *ǫ* > *o* (sau *ου*) + nazală; cele mai recente, *α* + nazală, v. p. 272 sq.

[5]) Toponimicul *Halunga* l-a citit G. Giuglea pe harta cadastrală a comunei Petrești (Alba); e deci posibil ca *Halunga* să redea pe *Halânga* în transcrierea unui funcționar neromân, sas sau ungur.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

acelea cu *în*, atunci ar trebui să admitem că, în regiunea unde se găseşte *Luncaviţa*, Slavii au fost românizaţi mai de timpuriu, pe vremea când aceşti Slavi pronunţau iusul mare ca *o* nazal. Ar fi de preferat, poate, să presupunem că izoglosa care despărţea aria balcanică orientală a lui *ă* nazal de aria balcanică occidentală a lui *u* nazal şi care pleca dela graniţa teritoriului linguistic albanez şi, despărţind în două Peninsula Balcanică, atingea Dunărea pe la Porţile de Fier, continua la Nord de fluviu trecând pe undeva prin Banat. Dintre toate toponimicele înşirate mai sus, *Luncaviţa* are poziţia cea mai occidentală. Izoglosa — *ă* nazal/*u* nazal — ar fi putut deci să treacă printre *Luncaviţa* şi *Glâmboca,* prin apropierea Caransebeşului.[1])

Forma *Luncaviţa* poate fi explicată şi altfel. Pe timpul când s'au românizat, Slavii din Banat au putut foarte bine să fi pronunţat şi în acest nume pe *ǫ* ca un *ă* nazal. O formă **Lăncaviţa*, **Lîncaviţa* a fost însă apropiată de Români de apelativul *luncă* devenind *Luncaviţa.* Aceeaşi explicare trebue dată şi *Luncaviţei* din jud. Tulcea şi *Luncavăţului* (afluent al Oltului în jud. Vâlcea). Drăganu (*op. cit.*, 557) zice despre *Luncavăţul* că e un derivat românesc din apelativul *luncă*; în limba română însă nu există un sufix *-avăţ*, aşa că derivatul e cu siguranţă slav. La fel e foarte posibil ca unele din numeroasele toponimice cu *un* ca *Dumbrava, Lunca* să fi fost date de Slavi care, înainte de a se româniza, au pronunţat ca un *ă* nazal pe *ǫ*; formele **Dămbrava*, **Lănca* au fost apoi adaptate de Români apelativelor *dumbravă*, *luncă.*

Într'o regiune, anume în Nordul judeţului Severin, trebue să presupunem că Slavii au fost românizaţi mai târziu, după denazalizarea iusurilor, v. mai jos. Astfel trebue explicate formele *Mâtnic*[2]) (râu în jud. Severin, comunele *Mâtnicul-Mare*, *Mâtnicul-Mic* şi *Ohaba-Mâtnic* din jud. Severin şi *Mimńišél*[3]) (părău lângă comuna Căvăran, jud. Se-

[1]) Elementele slave ale limbii maghiare originare din graiuri slave situate mai la apus au *ǫ* > *on*, iar acesta derivă dintr'un mai vechiu *un*, v. Melich, *op. cit.*, 123, 279.

[2]) Se pronunţă şi *Mımńc* (formă comunicată de C. Daicoviciu), cf. slav. *vratĭnica* > *vramniţă*.

[3]) Comunicat de C. Daicoviciu.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

verin = *Mâtnicel*) < slav. **Motĭnikŭ* (plsl. *mǫtĭnŭ* „tulbure"), cf. toponimicele bulg. *Mătnica* [1]), s.-cr. *Mutnik* [2]), Μουντινίτσα (Vasmer, 100, 106). Din acelaşi radical slav *mǫt-* este şi apelativul românesc *mătcă, mâtcă* „bătătoarea putineiului de făcut unt" < bulg. *mătka* „putineiu". Prin urmare şi tratamentul *ǫ* > *î* arată că tot o populaţie slavă având un graiu bulgăresc a dat şi toponimicele *Mâtnic, Mîmńišel.* Formele *Muthnuk* [3]) din documentele ungureşti (întâia atestare e dela anul 1376) şi *Mutnik* a administraţiei austriace şi ungureşti nu arată un tratament *u*, sârbesc, al iusului mare (*ǫ*), ci se explică prin redarea cu *u* a vocalei *î* româneşti inexistente în maghiară şi germană.[4])

Forma oficială românească mai veche *Mutnic* [5]) are deci la bază forma ungurească. Cei care au întocmit întâiele şematisme ale clerului diecezelor româneşti din Ungaria s'au lăsat adeseori conduşi de listele oficiale austriace şi ungureşti ale localităţilor.[6])

Din expunerea de mai sus rezultă necesitatea cunoaşterii formei populare exacte, transcrise fonetic, a numelor noastre de localităţi. O formă populară ca *Mîmńic, Mîtńic* ne este

---

[1]) V. *Dictionnaire des localités d. l. roy. de Bulgarie*, 117.

[2]) V. *Rječnik*-ul Academiei din Zagreb, s. v.

[3]) V. Csánki, *op. cit*, II, 57.

[4]) Vocala românească *î* e redată prin *u* mai cu seamă atunci când e precedată de o labială *Mândra* > *Mundra.*

[5]) V. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 150, 158.

[6]) V. cele spuse de noi despre toponimice ca *Reşiţa, Dalboşeţ* în *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, 27, 28 şi DR., VII, 175, 176.

Dacă formele toponimicului *Luncaviţa* din documentele medievale ungureşti *(Nagh)lukavicza, (Kys)lukawicza* (a. 1440, v. Csánki, *op. cit.*, II, 49), nu sunt simple cacografii, ci reprezintă aproximativ pronunţarea obişnuită pe atunci în administraţia ungurească, am putea socoti şi aceste forme drept dovadă că, şi în Sudul judeţului Severin, Slavii au fost românizaţi după denazalizarea iusurilor. Ca în cazul lui *Muthnuk, u* în loc de *ǫ* din *-lukavicza* poate reprezenta tot un *î* slavo-român (**Lîcaviţa*, cf. bulg. *Lăkavica*: *Dict. loc. Bulg.* p. 116). Forma **Lîcaviţa* a fost apropiată de Români de apelativul *luncă*, ajungându-se astfel la forma *Luncaviţa.* E însă foarte probabil că formele ungureşti *-lukavicza* nu sunt altceva decât grafii greşite în loc de **-lunkavicza.*

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

mult mai de folos, după cum am văzut, decât o formă oficială din sec. XIV.[1]) Dacă i-am fi dat crezare asesteia din urmă *(Muthnuk)*, am fi găsit că prezintă un fonetism sârbo-croat *(ǫ > u)* şi nu bulgar *(ǫ > ă, î)* cum mărturiseşte în realitate forma populară. La faptul acesta nu s'au gândit îndeajuns cercetătorii toponimiei Ardealului ca Weigand,[2]) Scheiner, Liebhart, Melich, Kniezsa şi chiar Drăganu. Dacă e adevărat că cele mai vechi atestări ale unui toponimic sunt de o foarte mare însemnătate — cum zice Vasmer *(op. cit.*, p. 10): „mit ihnen steht und fällt oft die Deutung eines Namens" — apoi şi forma populară exactă, nefalsificată de scribii documentelor vechi, e tot atât de importantă. Iar în ce priveşte toponimicele româneşti din Transilvania, forma populară trebue preferată celei atestate în documente, căci acestea din urmă n'au fost scrise niciodată de Români, prin urmare toponimicele întâlnite în ele au fost totdeauna stâlcite.[3])

[1]) V. şi DR., VII, 176, şi cele spuse mai sus p. 239.

[2]) Astfel Weigand *(Balkan-Archiv*, I, 6, 19) şi Drăganu *(Rom. în v. IX—XIV*, 560) explică toponimicele *Vultor, Vulturi* ca având la bază apelativul *vultur* „Adler". Forma populară este însă *Viltóri* (v. harta anexată la studiul lui T. Papahagi, *Cercetări în Munţii Apuseni*, în *Grai şi Suflet*, II, fasc 1), care e pluralul lui *vâltoare* şi pe care Tiktin îl traduce — de altfel greşit — „Walkmuhle", adică „piuă". De fapt la locul numit *La Viltóri* se găsesc vâltori pentru vâltorit păturile de lână. Pe hărţile militare austriace şi în grafia oficială ungurească *(Zalatna-Vultur)* î românesc a fost redat prin *u* ca în cazul lui *Mâtnic, Mândra : Mutnik, Mundra*. Trecerea lui *i* precedat de *v* la *u* s'a întâmplat de altfel şi pe teren românesc. După cum îmi comunică Romulus Tudoran, la Arieşeni se zice *vultóri, vulturări*, în loc de „vâltori" „vâltorar".

[3]) V. Drăganu, *op. cit*, 234; Kisch, *op. cit.*, 11: „Das *gesprochene*, mundartliche Wort muss zum Prufstein des geschriebenen gemacht werden, nicht umgekehrt".

Vorbind despre toponimicele slave din Germania de Est, A Bruckner zice (*Zeitschr. f. Ortsnamenforschung*, III, 150):

„ . . . . im deutschen Munde, auch in alten Aufzeichnungen, sind durch Verhoren der Sprechenden und Schreibenden die slavischen richtigen Formen oft sinnlos entstellt . . ."

Kniezsa (*op. cit.*, 55) recunoaşte că toponimicele slave din Ungaria nu prezintă deosebiri dialectale slave, deoarece aceste deosebiri au dispărut în urma desvoltării fonologice a limbii maghiare. Forma românească a acestor toponimice, acolo unde ea există, a suferit mult mai puţine schimbări ca cea ungurească, de ex. bulg. **Mătnik* > *Mâtnic* (sec. XX) = ung. *Muthnuk* (a.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Adeseori forma românească nici nu apare deloc în documente. Toponimicele româneşti din Maramureş *Berbeşti*, *Crăciuneşti*, *Giuleşti*, *Năneşti*, etc., sunt inexistente în documente, unde apar în sec. XIV—XV subt forma *Barbfalwa* (1387), *Karachonfalva* (1383), *Gyulahaza* (1355), *Nanfalva*[1]) (1412), cu toate că, dela întemeierea satelor, ele au avut forma românească actuală. Dacă Românii Maramureşeni ar fi fost desnaţionalizaţi în sec. XVIII, noi n'am fi ştiut niciodată că aceste sate au avut şi nume românesc şi cineva ar fi putut să tragă cine ştie ce concluzii istorice şi etnografice din numele lor unguresc.

Dacă toponimicele *Mutnic, Muthnuk* nu prezintă un fonetism sârbo-croat, deoarece ele redau cu o grafie ungurească pronunţarea românească *Mâtnic*, aceasta nu însemnează că alte toponimice nu au caractere sârbo-croate. Astfel *Dubova* (jud. Severin) < slav. **Dǫbova* are cu siguranţă *u* pentru *ǫ*; pe teritoriul sârbo-croat sunt 6 localitaţi cu numele *Dubovo* şi una cu numele *Dubova.*[2]) Comuna *Dubova* e situată la Sud-Vest de Orşova, pe malul Dunării; fonetismul sârbo-croat e deci explicabil aici, la graniţa teritoriului linguistic sârbo-croat[3])

Tot de origine sârbă e şi toponimicul *Cutina* (Severin) < sârb. *Kutina*[4]) (*kùtina*, augmentativ dela *kut* „unghiu, colţ“ < *kǫtŭ*).

Satul *Cutina* e în Nordul judeţului Severin, nu departe de localităţile *Mâtnic* şi *Glâmboca*. Prin urmare în această regiune trebue să presupunem două straturi de populaţie

---

1376). Deci forma românească din sec. XX e mult mai aproape de prototipul bulgar decât forma ungurească din sec. XIV. Şi încă din forma ungurească nu rezultă că e vorba de un prototip bulgar.

[1]) V. Drăganu, *op. cit.*, 393, 394.

[2]) V. *Rečnik Mesta*, II, 147. Forma bulgărească e *Dăbova, Dăbovo*, v. *Dictionnaire des localités d. l. roy. de Bulgarie*, 111.

[3]) Astăzi amândouă malurile Dunării sunt locuite de Români, dar toponimia regiunii, atât în Sudul Banatului, cât şi în Estul Sârbiei, arată că pe aici au fost aşezate în trecut mase compacte de Slavi care au vorbit un graiu sârbo-croat (v. DR., VIII, 176—180) Se pare însă că stratul sârbo-croat s'a aşezat peste unul bulgar, v. mai jos.

[4]) *Rečnik Mesta*, II, 228. Cf Kisch, *op. cit.*, 91.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

slavă: unul mai vechiu, bulgăresc, şi unul mai nou, sârbesc, format de Sârbii care s'au refugiat în Banat din Peninsula Balcanică începând cu sec. XV şi au pătruns şi în judeţul Severin.[1])

Dar tratamentul *ǫ* > *u* nu e numai sârbo-croat. Dintre limbile slave îl mai întâlnim şi la Ruşi, Ruteni, Cehi şi Slovaci. Toponimicul *Luşca* (Năsăud), atestat la 1392 subt forma *Luchka* (cit. *Lučka*), e derivat de Drăganu [2]) din rut. *Lučka* (*lučka* e un diminativ dela *luká* „luncă" < *lǫka*). În ţinutul Năsăudului, ca în Maramureş, Sătmar şi jud. Someş, au existat vechi colonii ruteneşti.[3])

7. Se ştie că grupurile protoslave *d, t*+*ĭ* şi *kti, gti* au

---

[1]) V. Silviu Dragomir, *Vechimea elementului românesc şi colonizările străine în Banat* (extras din *Anuarul Inst. de Ist. Naţ.*, Cluj, 1924), p. 8. *Cutina* e amintit întâia dată în anul 1488, v. Csánki, *op. cit.*, II, 12.

[2]) *Toponimie şi istorie*, 14, 94.

[3]) V. Drăganu, *Topon. şi ist.* 74 sq. Dintre cele 12 radicale pe care Margareta Ştefănescu (*Arhiva*, 31—1924, 202) le crede de proveniență ruteană şi din care au fost formate toponimice în judeţele Mureş, Târnava-Mare, Someş, Cluj, Bihor, Satu-Mare, Trei-Scaune, Maramureş şi Arad, cele mai multe nu pot fi luate în considerare. *Preluca* (şi *Preluci* jud. Someş) au la bază apelativul românesc *prelucă* de origine ruteană *(prylúka); sereda* şi *solona* sunt maghiare, după cum admite însăşi Margareta Ştefănescu; de asemenea sufixul *-ău* poate reda pe ung. *ó* (dar poate fi şi de origine ruteană < *-iv*, cf. *Sadău*, jud. Rădăuţi < rut. *Sadiv*); sufixul *-ăuţi* se întâlneşte o singură dată în toponimia Transilvaniei *(Boţcăuţi*, jud. Maramureş, v. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 33 şi *Arhiva*, 29-1922, 508, căci *Bârsăuţa* (Someş) e un diminutiv dela *Bârsău* (ung. *Kisborszó)*, iar *Păpăuţi* (Trei-Scaune) a intrat în limba română prin filieră maghiară *(*Popovĭci* > ung. **Papoucz, Papolcz, Papócz* > rom. *Păpăuţ*) *(Arhiva*, 29—1922, 508; Liebhart, BA, III, 61); *luca-* în toponimice ca *Luca* (Mureş), *Lucăceşti* (Sătmar) nu reprezintă pe *luká* „luncă" rutenesc, ci toponimicele de mai sus sunt formate din numele de persoană *Luca* şi *Lucaciu*, ceea ce se vede şi din formele ungureşti *Lukafalva* (= satul lui Luca), *Lukácsfalu* (=satul lui Lucaciu) (BA., III. 49); *bahnă* e un apelativ românesc de origine ruteană *(bahno)*, deci a putut servi Românilor la formarea toponimicelor. Singur *dolh* (*Dolheni*, jud Someş) mi se pare sigur rutenesc din tot ce a considerat ca atare Margareta Ştefănescu (şi sufixul *-ăuţi* în *Boţcăuţi)*.

Dintre cele date de Drăganu socotesc sigur rutenesc numai toponimicul *Hovrila* (Satu-Mare) care are la bază numele de persoană *Gavrilă* cu *g* > *h*, rut. *Havrilo* (Drăganu, *Topon. şi ist.*, 77).

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

fost tratate în mod deosebit în graiurile bulgăreşti, pe de o parte, şi în cele sârbo-croate, pe de alta. Grupurile *d*+*i̯*, *t*+*i̯*, *kti*, *gti* au dat în bulg. *žd*, *št*, iar în s.-cr. *dž*, *ć* (nu mai amintim aici graiurile de trecere între bulgară şi sârbo-croată din centrul Peninsulei Balcanice). Dintre toate toponimicele slave din Transilvania pe care le cunosc, numai *Zlaşti* (jud. Hunedoara) are cu siguranţă la bază grupul *t*+*i̯*. Anume acest toponimic e derivat dela *zlato* „aur". [1]) Forma slavă, trebue să fi fost **Zlaštĭ* < **zolt-jĭ* (cf. rom. dial. *grajdĭ* < *gražd*ĭ < **gord-jĭ* [2]), cf. şi *Zlaće* < **Zolt-jo-* (*Zbornik priloga za poznavanje Timočke Krajine*, III, 47, 54). Tot *Zlaşti* se numeşte şi părăul care curge prin satul Zlaşti, afluent al Cernei. Mai la deal, pe acelaşi părău, se află satul *Arănieş* < ung. *Aranyos* (*aranyos* „de aur"). Ungurii au tradus deci toponimicul slav, ca în cazul lui *Bălgrad* > *Fehérvár*, *Târnava* > *Kükülló*, *Cozla* (jud. Someş) > *Kecskés*, *Cernavoda* > *Feketeügy*, *Belareca* > *Feyerwiz* (a. 1436), etc. etc. [3])

În Zlaşti avem deci un toponimic de origine slavă cu fonetism sigur bulgăresc.

Grupul protoslav *-kti-* îl avem în toponimicele *Peşteş* (Bihor, Someş), *Peştişul-Mare* (Hunedoara), *Peştişul-Mic* (Hunedoara) < slav. **Peštešĭ* < **pekt'* + *ešĭ*.[4]) Şi în cazul acesta fonetismul e bulgăresc.

---

[1]) V. Popovici, *op. cit.*, 17.

[2]) Vondrák, *op. cit.*, I, 505.

[3]) Forma ungurească a toponimicului Zlaşti e *Zalasd* (cf. *Zlatna* > ung. *Zalatna*, *Pogăneşti* > ung. *Poganesd*). Forma mai veche ungurească era *Zlasd* (a. 1362), v. Lukinich, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia*, Budapest 1941, p. 161. E deci greşită derivarea acestui toponimic dela numele unguresc *Zala* + *sd*, *ibid.* p. 159. De asemenea nici forma românească **Zalaşti* nu există, v. Moldovan-Togan, *op. cit.*, p. 253.

[4]) V. I. Popovici, *op. cit.*, 13. După I. Popovici, forma *Peştiş* derivă din plsl. *peštĭ* „specus" + sufixul *-iş* din *tufiş*, *cărpiniş*, *petriş*.

Despre sufixul slav *-eš* v. Franck, *Studien zur serbokroatischen Ortsnamenkunde*, Leipzig 1932, p. 213; Miklosich, *Die Bild. d sl. Pers. u. Ortsn.*, 18 [232]; Vasmer, *op. cit.*, 304. Cf. toponimicele slave: s.-cr. *Vraneš (vrana* „cioară"), bulg. *Mokreš (mokrŭ* „umed"), *Topleš (toplŭ* „cald"), Γαβρέσι < slav. maced. *Gabreš (gabrŭ* „carpen"), Γκέρμπεσι < slav. **Grŭbešĭ (grŭbŭ* „cocoaşă, ridicătură"), Σμαρδέσι < bulg. maced. *Smărdeš* (*smrŭdŭ* „puturos"), etc., v Vasmer, *op. cit.*, 196, 304.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

În *Peştera* (Făgăraş, Hunedoara), *Peştere* (Bihor, Severin) avem deasemenea tratamentul bulgăresc al lui *-kti-* (> *št)*, cf. bulg. *peštera*. Toponimicele de mai sus au putut fi date însă de Români, căci *peşteră* e un apelativ foarte obişnuit în limba română.[1])

Kniezsa (*op. cit.*, 86) crede că toponimicul *Lingina* ar fi trebuit să aibă forma *Lenzsdena (zs = ž)*, dacă ar fi fost de origine bulgărească, deoarece ar deriva din **lędjane*, o formă protoslavă reconstituită. Dar *Lingina* (literar ar trebui să se scrie *Lindina* v. Popovici, *op. cit.*, 13) are la bază apelativul *lędina* „câmp, ţelină, pământ nelucrat", obişnuit în bulgară, sârbo-croată, slovenă şi rusă.[2])

8. În toponimicul *Guşteriţa* (Sibiu) < slav. *Gušterica*, *-št-* a rezultat din *-sk-*, după cum am văzut mai sus, şi deci nu are nimic special bulgăresc în fonetism. Toponimicele *Peşteana* (Hunedoara) şi *Peşteniţa* (Hunedoara) ne amintesc pe Πιστιανά, Πεστιανά (Vasmer, 60) < slav. *Pěsŭčana* (plsl. *pěsŭčanŭ* „nisipos", dela *pěsŭkŭ* „nisip" (cf. satul *Peščanica* din Sârbia.[3]) În bulgara literară, asimilarea lui *s* la *č*, *s-č* > *š-č* (după dispariţia ierului neintens) nu s'a făcut, cel puţin în scris, *pěsčánnik* „grès". În unele derivate, chiar ierul neintens a fost restabilit după analogia formelor unde acelaşi ier era intens: *Pěsăčevo* (*Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 69), *pěsăčen* „de sable", etc. Grupul *-şt-* din formele româneşti *Peşteana*, *Peşteniţa* ar putea deci să aparţină graiului slav din Dacia în care *-sŭč-* a ajuns până la *-št-* (*-sč-* > *-šč-* > *-št-)*, întocmai ca *-sč-* <

Derivarea lui *Peşteş*, *Peştis* dela ung. *pest* „four" (< bulg. *pešti*) e puţin probabilă (v. Lukinich, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia*, Budapest 1941, p. 159). Apelativul *pest* e obişnuit numai la Săcui (v. Szinnyei, *Magyar tájszótár*, Budapest 1897—1901, s. v.), deci departe de judeţele Hunedoara, Bihor şi Someş.

[1]) V. mai jos formele *Peşteana*, *Peşteniţa*, unde *-şt-* ar putea să reprezinte tot tratamentul bulgăresc al lui *-kti-*.

[2]) V. Berneker, *Sl. etym. Wörterb.*, 705. Cf. mai sus p. 236.

[3]) V. *Rečnik Mesta*, II, 313. Cf. numele unui afluent al Oltului în jud. Vâlcea, *Peşteana*, pe care Weigand (*Jahresbericht*, XXVI—XXIX, 76) îl explică din bulg. *peštiana* sc. *rěka* „Sandbach". Forma *peštiana* însă nu există în bulgară.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

-sk- + vocală palatală (de ex. în bulgărescul şi sârbo-croatul *dŭska* + *ica* > *dŭsčica* > *dŭščica* > bulg. *štica*, s.-cr. *daštica*[1]), în *Gušterica* sau în sufixul **-iskjo-* > *-ište*, v. mai sus p. 224 sq.). Vasmer (p. 60) nu explică pe -στι- din formele greceşti. *Selišče*v[2]) vede în toponimicele din Albania *Peštjani*, *Peštan* şi din Grecia, Πεστιανά, derivate dela radicalul *pekt'-* care a dat în bulgară *pešt-*. Şi toponimicele ardelene *Peşteana*, *Peşteniţa* ar putea să aibă la bază tot bulg. *pešt-*, în apropierea acestor localităţi e posibil să fie vreo peşteră dela care să fi primit numele.[3])

Dacă Iordan, Selišče*v*, I. Popovici, Franck şi Iliev au dreptate în explicarea formelor *Peşteana*, *Peştjan*, *Peştan*[4]) derivându-le dela *peşti*, atunci numărul toponimicelor transilvănene prezentând grupul bulgăresc *-št-* (< *-t+i̯-*, *-kti-*), se ridică la şapte: *Zlaşti*, *Peşteş*, (două localităţi), *Peştiş* (două localităţi), *Peşteana*, *Peşteniţa*.

În cazul că cele două din urmă au la bază pe *pěsŭkŭ* „nisip", trebue să alegem între două posibilităţi: sau să admitem în daco-slavă desvoltarea unui *-št-* din *-s(ŭ)č-*, fenomen asemănător aceluia din limba română (lat. *piscem* > **pesče* > **peščе* > *peşte*) şi din limbile slave (dar numai dacă între *s* şi *č* n'a existat un *ier*, v. mai sus cazul lui *dŭska* + *ica*), sau să presupunem că trecerea lui *-sč-* la *-şt-* s'a întâmplat pe teren românesc. Din **Pěsčana* sau **Pěščana*, Românii au făcut *Peşteana*.[5])

[1]) V. Vondrák, *op. cit.*, I, 351, 352.

[2]) *Slavjanskoe naselenie v Albanii*, Sofia, 1931, 211, 217, 277.

[3]) Iorgu Iordan s'a gândit la început tot la v. bulg. *pešti* în legătură cu toponimicele *Peşteana* (Gorj, Mehedinţi, Vâlcea), *Peştenuţa* (Mehedinţi), *Peşteanul* (Brăila), *Pişteanul* (Tulcea), v. I. Iordan *Rumanische Toponomastik*, 16. Mai târziu însă (p. 261) admite explicaţia lui Weigand din *pěsŭkŭ* „nisip". De asemenea şi At. T. Iliev (*Românska toponimia ot slavjano-bălgarski proizhod* în *Sbornik na Bălgarskata Akademia na naukitě*, kniga XVII—1926) derivă formele româneşti *Peşteana*, *Peştenuţa* dela bulg. *pešti*.

[4]) Franck, *op. cit.*, 197, spune despre *Peştan* din regiunea Bitoliei (Macedonia) că poate fi derivat atât dela *pěsŭkŭ*, cât şi dela *peşti*.

[5]) Cum se explică atunci *-št-* din Πιστιανά, Πεστιανά, *Peştjan*, *Peştan*? Şi în graiul Slavilor din Grecia, Albania şi Macedonia *-s(ŭ)č-* > *-št-* ca în daco-slavă? Sau poate de fapt toate aceste toponimice nu derivă dela *pěsŭkŭ*, ci dela *pešti*?

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

9. Şi reflexele lui *ě* slav sunt identice în toponimicele din Transilvania şi în împrumuturile slave obişnuite ale limbii române. Anume: un *ě* accentuat, neurmat de un sunet palatal, e reprezentat prin *ea*: *Breaza*, *Breazova*, amintite mai sus, *Predeal* (jud. Braşov, Făgăraş) < slav. *Prědělŭ*, cf. Πράδαλλα, Πραδάλη, Πραδαλή (Vasmer, 47).[1])

Tratamentul *ea* al lui *ě* accentuat ne trimite iarăşi la graiurile bulgăreşti.[2])

În sudul Banatului, în apropierea teritoriului linguistic sârbo-croat, acolo unde se găsesc şi alte toponimice cu fonetism sârbo-croat (v. mai sus *Dubova*, p. 250), întâlnim şi reflexul *e* al lui *ě* accentuat: *Belareca* (afluent al râului Cerna, jud. Severin), pronunţat *Beļeŗiẹca*[3]) < slav. **Bělarěka*[4]), *Predi̯él* (nume topic pe hotarul satului Pecenişca[5]), jud. Severin) < slav. **Prědělŭ*.

10. În ceea ce priveşte tratamentul ierurilor, sunt următoarele de observat:

a) Ierurile neintense au dispărut aproape fără excepţie în toponimicele slave dela noi, pe când în cele din Grecia adeseori s'au păstrat (Vasmer, 278 ş. u.), ceea ce este o dovadă despre desnaţionalizarea timpurie a Slavilor de acolo. La noi Slavii au fost desnaţionalizaţi după dispariţia ierurilor neintense, adică, aproximativ, după secolul X.[6])

---

[1]) *Leasa* (jud. Arad), *Presaca* (jud. Alba, două sate şi jud. Bihor) şi *Prisaca* (jud. Severin) au putut fi botezate de Români, deoarece *leasa* şi *prisaca* sunt apelative româneşti < plsl. *lěsa*, *prěsěka*, v. Drăganu, *op. cit*, 233.

[2]) V. Vasmer, 269, 323.

Toponimicul *Deva*, dacă de fapt e de origine slavă (< slav. **Děva*, v. Drăganu, *Rom. în v. IX—XIV*, 272 sq.), e în contrazicere cu cele stabilite mai sus, căci ar trebui să aibă forma românească **Deava*.

[3]) Din materialul inedit al ALR II, cules în comuna *Pecenişca* (Severin). Diftongarea *e* > *ie* este românească şi se întâlneşte în multe graiuri româneşti, mai cu seamă în Banat.

[4]) V. Drăganu, *op. cit*, 239.

[5]) Forma oficială, *Pecenişca*, e greşită. Localnicii îi zic *Peśińéşca* < slav. **Pečeněžiska (pečeněžiskŭ* „peceneg" adj., v, Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, s v.).

[6]) V. Vondrák, *Vergl. sl. Gramm.*, 172. Cf. şi cele spuse mai jos relative la slaba audibilitate a ierurilor neintense şi înainte de sec. X.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Iată câteva cazuri de dispariţie a ierurilor neintense în toponimicele slave din Transilvania: *Gladna* > slav. **Gladĭna*, *Mâtnic* < slav. **Mǫtĭnikŭ*, *Ramna* (Arad, Caraş) > slav. *Ravĭna* (plsl. *ravĭnŭ* „planus“) [1]), *Lovnic* (Târnava-Mare) < slav. **Lovĭnikŭ* [2]), etc.

În DR., VIII, 177, 180, am explicat toponimicul *Bozovici* ca având la bază apelativul slav *bŭzŭ* care a dat rom. *boz*. În cazul acesta, *o* din silaba dintâi reprezintă un *ŭ* neintens. Având însă în vedere că sufixul *-ić* e sârbo-croat şi formează, subt forma de singular (*-ić*), patronimice, de cele mai multe ori având la bază nu numele dela care e derivat, ci adjectivul posesiv în *-ov* (*-ev*): *Jovan-ov-ić* [3]) „Ionescu“, iar, subt forma de plural (dar şi de singular), toponimice arătând urmaşii aceluia care a întemeiat satul: *Jovanovići* [4]) „Ioneşti“, toponimicul *Bozovici* trebue să aibă la bază un nume, nu un apelativ, cf. numele de familie *Bozanić* (*Boz* + suf. *-an* + suf. *-ić-*) şi toponimicul *Bozovci* (*Boz* + suf. *-ov* + suf. *ĭci*) [5]). De altfel orice ier nedispărut a dat în sârbo-croată *a* (dialectal *ă*) [6]).

Un derivat sigur al lui *bŭzŭ* e toponimicul *Bozeş* (Hunedoara) < slav. **Bŭzešĭ* < *bŭzŭ* + *ešĭ*, formaţiune analoagă aceleia a lui Γαβρέσι (Vasmer, 26, 190) < slav. *Gabreš* < *gabrŭ* „carpen“ + *ešĭ*.[7]) Cu toate că ierul era neintens, s'a păstrat, ca în derivatele dela *bŭzŭ* din limbile slave, d. ex. bulg. *băzĕj* „boz“, *bozĕj* „ciguë d'eau“, *băzak* „loc acoperit de boz“, *băze* „boz“, *băzov* „de boz“. Prin urmare, în acest toponimic, ierul mare e redat prin *o*.

Un alt ier mare (*ŭ*) neintens păstrat avem în toponimicul

---

[1]) V. Drăganu, *op. cit.*, 505.

[2]) V. *Balkan-Archiv*, II, 83.

[3]) V. Leskien, *Gramm. d. serbo-kroat. Spr.*, I, 269; Otto Franck, *Studien zur serbokroatischen Ortsnamenkunde*, Leipzig 1932, p. 24 sq.

[4]) V. *Rečnik Mesta*, II, 188

[5]) Dicţionarul Academiei din Zagreb, I, 564, 565.

[6]) Cf. *baz* (< *bŭzŭ*) „soc“, *bazovina* „lemn de soc“, *Bazovik* (toponimic în Sârbia), sau cu ierul neintens dispărut: *bzova* „soc“, *bzovina* „lemn de soc“, *Bzovik* „toponimic în Sârbia=*Socet*“, v. Dicţionarul Academiei din Zagreb, s. v.

[7]) Despre sufixul slav *-ešĭ* v. mai sus p. 252.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Măhaciu (Turda) < slav. **Mŭxačĭ*[1]) (< *mŭxŭ* „mușchiu"). De altfel nici în limbile slave ierul neintens n'a dispărut în derivatele lui *mŭxŭ*, pentru ca să se evite grupul de consonante *mx-* greu de pronunțat, de ex. bulg. *măhav*, *măhovat*, *măhavost*, etc., rus. *moxovátyj*, *moxovik*, *moxovój*, etc.[2]) Ierul mare (*ŭ*) păstrat e deci redat aci printr'un *ă*.

În unele cazuri se pare că și ierul intens a dispărut în forma românească a toponimicelor, astfel *Zdrapț*, scris și *Zdrapți* (Hunedoara) < slav. **Zdravĭčĭ*, cf. două localități *Zdravec* în Bulgaria[3]) *Dobroț* (Hunedoara) < slav. **Dobrotĭčĭ*[4]), etc.[5]) Formele acestea românești au la bază nu nominativul formelor slave, ci cazurile oblice, în care ierul din silaba penultimă era neintens: gen. *Zdravĭca*, dat **Zdravĭcu*, etc.[6])

În multe cazuri, forma românească redă pluralul slav. de ex. *Stremți* (Alba, Sălaj) < **Srĕmĭci* (sârb. *Sremci* „oameni originari din Srem, vechiul Sirmium) și toponimicele terminate în *-inți*: *Băcăinți*, *Binținți*, *Jeledinți*, *Pișchinți* (toate patru în jud. Hunedoara) > slav. *-inĭci*. Deoarece în Banat *-i* al pluralului n'a lăsat nicio urmă în pronunțare după *ț*, e probabil, că toponimicele terminate în *-inț (Balinț, Belinț, Belotinț, Budinț, Bogodinț, Chesinț, Covăsinț, Lăbășinț, Lălășinț, Nicolinț)*[7]) reprezintă tot o formă de plural (cf. mai jos p. 262 sq.).

Subiecții vorbitori simt formele *Balinț*, *Belinț* (pronunțat *Biélinț*[8]) ca forme de singular. Forma articulată e în *-u*: *Búdźințu* (=*Budinț*). Aceasta nu e însă o dovadă că într'o

---

[1]) V. Kisch, *Siebenburgen im Lichte der Sprache*, 23. Despre sufixul *-ačĭ*, v Vondrák, *Vergl. sl. Gramm*, I, 612, **Mŭxačĭ* ar însemna „loc acoperit cu mușchiu".

[2]) Nu e nevoie să presupunem că *Măhaciu* a fost împrumutat de Români dela Unguri *(Mohács)*, cum face Weigand (care îl scrie greșit *Mohacu*, BA., I, 14) și Kisch *(op, cit.*, 86).

[3]) V. *Dictionnaire des localités d. l. roy. d. Bulgarie*, 112.

[4]) V. mai jos.

[5]) V. DR., VIII, 178—179.

[6]) V. mai jos.

[7]) În *Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România*, București, 1932, acest toponimic e scris *Nicolinți*.

[8]) Din materialul inedit ALR II, satul *Chisătău*.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

epocă mai veche nu erau forme de plural. Se zice doară obişnuit *Bucureştiu*(l).

b) În ce priveşte ierurile intense, avem la dispoziţie mai cu seamă exemple cu ierul mic (*ĭ*). Ierul mare îl avem în *Boz* (Alba, Hunedoara), dar forma *boz* (< slav. *bŭzŭ*) există ca apelativ în limba română. Toponimicul *Bozna* (Sălaj) < slav. **Bŭzĭna* (cf. bulg. *Băzăn* < **Bŭzĭnŭ*, Μπεζενΐκος, Βεζνΐκον (Vasmer, 156, 214), ceh. *Beznik*, sloven. *Beznica*) [1] prezintă un *o* în locul lui *ŭ* intens.

Ierul moale *(ĭ)* în schimb e reprezentat în toponimicele româneşti de origine slavă din Transilvania prin *e*, *ă* şi *a*: *Goleţ* (Severin) < **Golĭcĭ*, cf. bulg. *Golec* (*Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 44), s.-cr. *Golac* (Miklosich, *Die Bildung d. sl. Pers. u. Ortsn.*, 245 [163]), *Topleţ* (Severin) < slav. **Toplĭcĭ*, cf. s.-cr. *Toplac* (*Rečnik Mesta*, II, 418), *Praveţ* [2] (două dealuri lângă satele Răchitova şi Federi, jud. Hunedoara) < slav. **Pravĭcĭ*, cf. bulg. *Pravec* [3], *Cameneţ* [4] (munte în jud. Făgăraş) < slav. **Kamenĭcĭ* [5]), *Glogoveţ* [6] (Târnava-Mică), pronunţat *Glogovăţ* [7]) < slav. **Glogovĭcĭ* (cf. sârb. *Glogovac*) [8]), *Şiştaroveţ* [9]), (Timiş), pronunţat *Şîştărovăţ* [10]) < slav. **Šestarevĭcĭ*, *Prilipeţ* [11]) (Caraş), pronunţat *Pîrlipăţ* [12]) < slav. **Prilipĭcĭ*, cf. sârb. *Prilipac* [13]), *Brestovaţ* [14]) (Timiş-Torontal), pronunţat *Brestovăţ* [15]) < slav. **Brěstovĭcĭ*, cf. bulg. *Brěstovec* [16]), sârb. *Bres-*

---

[1]) V. Miklosich, *Die Bild. d. sl. Pers. u. Ortsn.*, 233 [151].
[2]) Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 65.
[3]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 54.
[4]) V. Kisch, *Siebenburgen im Lichte d. Spr.*, 61.
[5]) Cf. Miklosich, *op. cit.*, 260 [178].
[6]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 104.
[7]) Comunicat de păr. Ion Agârbiceanu
[8]) *Rečnik Mesta*, II, 85.
[9]) Moldovan-Togan, *op. cit*, 219.
[10]) Comunicat de Ion Pătruţ
[11]) Moldovan-Togan, *op cit.*, 176.
[12]) DR, VIII, 177.
[13]) *Rečnik Mesta*, II, 340
[14]) Moldovan-Togan, *op. cit*, 4, 36.
[15]) Comunicat de Ion Pătruţ
[16]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 46

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

tovac[1]), *Bucovăţ*[2]) (Severin, Timiş-Torontal; cel din jud. Severin e pronunţat de localnici *Bucovéţ*[3])) < slav. **Bukovičь*, cf. bulg. *Bukovec*[4]), sârb. *Bukovac*[5]), *Cruşovăţ*[6]) (Severin) < slav. **Kruševičь*, cf. bulg. *Krušovci*[7]), sârb. *Kruševac*[8]), *Glogovaţ*[9]) (Arad), *Greovaţ*[10]) (Caraş) < slav. **Graxovičь* (plsl. *graxŭ* „faba", cf. sârb. *Grahovac*[11])), *Dolaţ*[12]) < sârb. *Dolac*[13]).

Acest triplu tratament al lui *ĭ* intens trebue explicat în felul următor: *e* pentru *ĭ* arată un tratament bulgăresc.[14]) Deoarece un *e* românesc devine *ă* după labială, formele *Cruşovăţ*, *Glogovăţ*, *Şişţarovăţ* au avut într'o epocă mai veche un *e* în locul lui *ă*. Deci şi acestea reprezintă tot un tratament bulgăresc.[15]) E de remarcat că peste, munţi în Muntenia şi în Moldova, toponimicele cu acest sufix au toate forma *-ovăţ*, cu *e* devenit *ă* din cauza labialei precedente[16]) Numai în apropierea teritoriului linguistic sârbo-croat, *ă* din sufixele *-ovăţ* sau *-ăţ*

---

[1]) *Rečnik Mesta*, II, 40.

[2]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 38.

[3]) Comunicat de Ion Pătruţ.

[4]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 14, 15, 16, 56, 83.

[5]) *Rečnik Mesta*, II, 47.

[6]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 74.

[7]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 55.

[8]) *Rečnik Mesta*, II, 222, 223.

[9]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 104.

[10]) *Ibid.*, 105.

[11]) *Rečnik Mesta*, II, 109.

[12]) *Indicatorul statistic al satelor şi unităţilor administrative din România*, Bucureşti, 1932, 373, 551.

[13]) *Rečnik Mesta*, II, 125.

[14]) V. Densusianu, *Hist. d. l. roum.*, I, 274; Rosetti, *Ist. limbii rom.*, III, 36, 53.

[15]) Deoarece în limba maghiară nu există fonemul *ă*, Ungurii redau de obiceiu pe *ă* românesc prin cea mai apropiată vocală a lor, *e* (= *e* deschis). De aceea formele ungureşti ale toponimicelor de mai sus sunt: *Bukovecz*, *Krussovecz*, *Glogovecz*, *Topolovecz* (*Topolovăţ*, jud Timiş-Torontal), *Sistárovecz*, *Prilipecz*. Autorităţile bisericeşti româneşti au apropiat adeseori forma oficială românească de cea ungurească, de ex. *Glogoveţ*, *Prilipeţ*, *Şişţaroveţ*.

[16]) V. Iordan, *Rum. Toponomastik*, 183 sq

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

ar putea reda ierul unic sârbo-croat care, într'o epocă mai veche, ca şi azi dialectal, suna ca un *ă* românesc [1]).

În sfârşit tratamentul *a* al lui *ĭ* e sârbo-croat şi îl găsim în trei localităţi din judeţele Arad, Timiş-Torontal şi Caraş: *Glogovaţ, Dolaţ* şi *Greovaţ*. De asemenea şi forma *Brestovaţ* (Timiş-Torontal) îşi datoreşte grafia formei oficiale ungureşti *Bresztovácz* [2]) care, la rândul ei, redă pronunţarea modernă sârbo- croată aşa cum au auzit-o autorităţile austriace şi ungureşti, după plecarea Turcilor din Banat, dela autorităţile bisericeşti sârbeşti subt a căror jurisdicţie era întreaga populaţie ortodoxă, română şi sârbă, din acea provincie. Dincolo de graniţa României, în Banatul iugoslav, sunt — după cum era de aşteptat — multe toponimice cu *a* sârbesc în loc de *ĭ*: *Grebenaţ* [3]) (lângă Biserica Albă) *Mircovaţ* [4]) (lângă Vârşeţ) [5]), etc.

În concluzie, cele două ieruri (*ŭ* şi *ĭ*) nu se confundă în toponimicele slave din Transilvania. Ierul dur (*ŭ*) e redat prin *o* şi *ă*, iar ierul moale (*ĭ*), prin *e*. (Acest *e* poate să treacă la *ă* pe teren românesc în urma influenţei unei labiale precedente: **-oveţ* > *-ovăţ*. Acelaşi e tratamentul ierurilor şi în împrumuturile slave obişnuite din limba română: *dobytŭkŭ* > *dobitoc*, *vŭzduxŭ* > *văzduh*, *kotĭcĭ* > *coteţ*, *ovisŭ* > **oves* > *ovăs* [6]). Prin urmare şi tratamentul ierurilor e bulgăresc [7]).

---

[1]) V. DR., VIII, sq.; Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, 79 sq.

[2]) V. Moldovan-Togan, *op. cit*, 4.

[3]) *Ibid.*, 145.

[4]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 145.

[5]) Kniezsa *(Ungarns Volkerschaften im XI. Jahrhundert*, p. 81, nota, 83) îl scrie pe *Glogoveţul* din jud. Târnava-Mică greşit: *Glogovaţ*. I se pare remarcabil (auffallend), „dass der rumänische Name eine neuzeitliche serbische Lautform aufweist". Forma *Glogovaţ* nu există însă în jud. Târnava-Mică. Deoarece nu se găseşte în Csáki, lui Kniezsa i se pare probabil că satul a fost întemeiat târziu. E posibil ca satul să fie nou, dar numele locului pe care s'a întemeiat satul, *Glogoveţ* („mărăciniş"), a trebuit să existe de pe timpul simbiozei slavo-române din Transilvania, de atunci când Românii au învăţat dela Slavi numele râurilor apropiate *Târnava* şi numele *Bălgradului*.

[6]) V. Densusianu, *Hist. d. l. langue roum., I*, 274-275; A. Rosetti, *Ist. limbii rom.*, III, 52--53.

[7]) V. Mladenov, *Gesch. d. bulg. Spr.*, 101 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Se ştie că în graiurile sârbo-croate cele două ieruri s'au contopit în unul singur, notat în textele vechi chirilice printr'un ier moale, şi care a avut (şi mai are dialectal şi astăzi) pronunţarea unui *ă*, devenit mai târziu *a*: *dobytŭkŭ* > *dobitak*, *vŭzduxŭ* > *vazduh*, *kotiċĭ* > *kotac*, *ovisŭ* > *ovas* [1]).

11. Grupul **čr̥* (plsl. *črŭ*, *črĭ*) a fost tratat în mod deosebit în bulgară şi în sârbo-croată. În partea răsăriteană a Peninsulei Balcanice, **čr̥* > *čer* (**črĭna* > bulg. *černa* „neagră"), iar în partea apuseană **čr̥* > *cr̥* = *ţr̥* (**črĭna* > s.-cr. *crna* = *ţr̥na*) [2]) Toponimicele slave din Transilvania arată tratamentul bulgăresc al grupului **čr̥*: *Cerna* (Sate în jud. Hunedoara, Timiş-Torontal, râuri în jud. Severin, Hunedoara, Satu-Mare), *Cernavoda* (râu în jud. Sibiu), *Cernatu* (trei sate în jud. Braşov, Trei-Scaune) < slav. *Črĭnatŭ*, cf. sârb. *Crnatovo* [3]), Ζαρνάτα (Vasmer, 168), *Cernişoara* (sat şi râu în jud. Hunedoara), *Certeje* (sat în jud. Turda), *Certej* (două sate în jud. Hunedoara), *Certeze* (sat în jud. Satu-Mare) < slav. **Črŭteži* [4]).

12. Sufixul slav *-ovŭ*, *-ova*, *-ovo* (*-ovĭċĭ*, *-ovĭċi*, *-ovĭka*, *-ovikŭ*, *-ovica)* care formează adjective posesive *(petrovŭ* „al lui Petru"), adjective care arată stofa, materia din care e fabricat ceva *(trĭnovŭ věnĭċĭ* „cunună de spini") precum şi esenţa de copaci din care e formată o pădure (*bukovŭ* scil. *lěsŭ* „pădure de fagi"), se prezintă subt forma *-evŭ*, *-eva*, *-evo* (*-evĭċĭ*, *-evĭċi*, etc.) de câte ori vocala *o* e precedată de o consonantă moale: *j*, *č*, *ž*, *c*, *dz*, *ź*, *ś*, *l'* *ŕ*, *ń*, bulg. *št*, *žd*, sârb. *ć*, *dj* (cf. toponimicele sârbo-croate *Kijevo*, *Kovačevac*, *Kneževo*, *Kiševo*, *Kraljevo* [=*Kral'evo*], *Kozarevac* (=*kozaŕi* „căprar"), *Kostanjevac* [=*Kostańevàc*], *Koraćevac*, *Karadjordjevo*, etc.) [5]).

---

[1]) V. Lesk'en, *Gramm. d. serbo-kroat. Spr.*, I, 8 sq.; Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, 79 sq.

[2]) V. Mladenov, *Gesch. d. bulg. Spr*, 135; Leskien, *Gramm. d. serbokroat. Spr*, 39-40; Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb, 1899, 2.

În graiul sârbo-croat din Caraşova (jud. Caraş), **čr̥* s'a păstrat până azi în stadiul *čr̥*: *čr̥na* „neagră", v. Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, 115.

[3]) *Rečnik Mesta*, II, 445.

[4]) V. Miklosich, *Die Bild. d. sl. Pers. u. Ortsn.*, 237 [155].

[5]) V. Vondrák, *Vergl. sl. Gramm.*, I, 111 sq. şi 523 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

În bulgară, unde şi în alte cazuri se constată înlocuirea, prin analogie, a formelor moi cu cele dure, sufixul *-ovo* (nu *-evo)* se găseşte şi după consonante moi: *Krúšovo, Krušovica, Éžovo, Kolárovo*, etc.[1])

Toponimicele de origine slavă din Transilvania au totdeuna *-ov-*, şi după consonantele înşirate mai sus: *Blajova, Braşov, Cliciova, Craiova, Craşova (Caraşova), Criciova, Cruşovăţ, Draşov, Globucraiova, Jurjova (Giurgiova), Maciova, Orşova, Paniova, Văsiova*[2]). Excepţiile (*Corneareva, Lucareţ* < sârb. *Lukarevac, Plavişeviţa, Sicheviţa*)[3]) se găsesc toate în apropierea graniţei dintre teritoriul linguistic român şi cel sârbesc. Satul *Lucareţ* (Timiş-Torontal) e şi astăzi locuit de o majoritate sârbească [4]).

13. Celalalt sufix slav *-inĭci*, cu care se formează o mulţime de toponimice [5]) ne permite de asemenea să conjecturăm dacă graiul Slavilor din Transilvania avea mai multe trăsături comune cu graiurile bulgăreşti sau cu cele sârbo-croate. În regiunile sârbeşti sufixul acesta formează toponimice la singular. Astfel în *Rečnik Mesta*, II, am numărat, dela p. 236 la p. 347, unsprezece toponimice terminate în *-inac: Rakinac, Sladinac, Negotinac, Bratinac*, etc., şi niciunul în *-inci* (formă de plural). În schimb, în *Dictionnaire des localités dans le royaume de Bulgarie*, am numărat 33 de toponimice având forma de plural *-inci* (*Balinci, Bělotinci, Bilinci, Dragotinci, Lipinci*, etc.) şi numai unul singur având forma de singular în *-inec* (*Kaltinec*, p. 76).[6])

Formele româneşti *Băcăinţi, Binţinţi, Jeledinţi, Pişchinţi*

---

[1]) V. Mladenov, *Spisanie na bălg. Akademija na naukitě*, XLIII, 108 sq.

[2]) V. Moldovan-Togan, *op. cit.*, 27, 35, 64, 71, 74, 85, 104, 126, 135, 160, 163, 245. Şi toponimicele de origine slavă din Grecia au *-ov-*, nu *-ev-*: Κούρσοβον, Κρούσοβον < slav. **Kruševo,* Ἔζιοβα < slav. **Eževo*, etc., v. Vasmer, 268.

[3]) Moldovan-Togan, *op. cit.*, 68, 132, 170, 217.

[4]) V. Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, 5 sq.

[5]) V. Bogrea, DR., I, 218; Drăganu, *Rom. în v. IX—XIV*, 252.

[6]) Cf. Franck, *op. cit.*, p. 173, 175 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

(toate în jud. Hunedoara) [1]), precum şi cele terminate în *-inţ*, cu *i* al pluralului dispărut după *ţ*, *Balinţ*, cf. *Balinţi* (Dorohoiu, Soroca), bulg. *Balinci* [2]), *Belinţ* (Timiş-Torontal), cf. bulg. *Bilinci* [3]), *Belotinţ* (Timiş-Torontal), cf. bulg. *Bĕlotinci* [4]), *Budinţ* (Timiş-Torontal), *Bogodinţ* (Caraş), *Chesinţ* (Timiş-Torontal), *Covăsinţ* (Arad), *Lăbăşinţ* (Timiş-Torontal), *Lălăşinţ* (Severin) şi *Nicolinţ* (Caraş) au la bază forma de plural a sufixului toponomastic slav *in(ĭ)ci*. Şi în privinţa aceasta toponimia slavă din Transilvania are un caracter bulgăresc şi nu sârbesc.

În cazul că formele terminate în *-inţ* redau, ceea ce nu e probabil, cazurile oblice ale singularului (gen. *-inĭca*, dat. *-inĭcu*, etc.) [5]), atunci am putea stabili două arii: una mai apuseană (Banat şi jud. Arad), în care e obişnuit sufixul *-inţ* la singular, ca în regiunile sârbeşti apropiate, şi una mai răsăriteană (jud. Hunedoara), unde se întâlneşte sufixul *-inţi* la plural, ca pe teritoriul linguistic bulgar [6]). Toponimicele în *-inţ* (sg.) ar putea proveni, în caxul acesta, dela populaţia slavă de graiu sârbo-croat care a început să se refugieze din Sârbia în Banat şi în jud. Arad începând din sec. XV.

14. Un alt indiciu că toponimia de origine slavă din Transilvania nu are caractere sârbo-croate este lipsa toponimicelor cu sufixul *-ić(i)* [7]). Cele câteva nume de localităţi care ar putea fi considerate ca având acest sufix se găsesc toate în judeţele Caraş, Severin şi Arad, unde am întâlnit şi alte toponimice prezentând fonetism sârbo-croat. Ar putea fi formate cu sufixul *-ići* următoarele toponimice: *Agadici* (Caraş), *Bozovici* (Caraş), *Curtici* (Arad), *Divici* (Caraş), cf. s.-cr. *Divići* [8]), şi *Honorici* (Severin).

---

[1]) Cf. DR, I, 218: *Răspopinţi* (Hotin).

[2]) *Dictionnaire des loc. Bulgarie*, 48.

[3]) *Ibid*, 60

[4]) *Ibid.*, 13, 19.

[5]) Satul *Batinac* din Sârbia (Valea Moravei) e pronunţat de Românii localnici *Batinţ*, v. ALR I, vol. I, harta 1 şi 2, punctul 3.

[6]) V. mai jos.

[7]) V. Vasmer, 321, 324; Franck, *op. cit.*, 167; Mladenov, *Gesch. d. blg. Spr.*, 179.

[8]) *Rečnik Mesta*, II, 120.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

În concluzie, toponimicele românești de origine slavă din Transilvania prezintă cinci trăsături fonetice caracteristice limbilor slave de Sud:

1) *ra, la, rĕ* < **or*, **ol*, **er* tautosilabici (*Gladna* < **Goldĭna*, *Breaza* < **Brĕza* < **Berza*);

2) *r* silabic < **r* silabic (*ŭr*, *ĭr*) (*Târnava* < **Trnava*);

3) *l* silabic < **l* silabic (*ŭl*, *ĭl*) (*Vâlcan* < **Vlkanŭ*);

4) *i* < *y* (*Bistra* < **Bystra*) [1];

5) *šč* > *şt* (*Pocioveliște* < **Počivališče*);

șase trăsături fonetice caracteristice graiurilor bulgărești:

1) *št* < **tį*, **kti* (*Zlaști* < **Zolt-jĭ*, *Peșteș* < **pekt'*+*ešĭ*);

2) *ă* nazal, *ă* (rom. *în*, *in*, *î*) < **ǫ* (*Glâmboaca* < **Glǫboka*, *Indol* < **Jǫdolŭ*, *Mâtnic* < **Mǫtĭnikŭ*);

3) *ea* < **ě* (*Breazova* < **Brězova* < **Berzova*);

4) *čer* < *čǫ* (*čŭǫ*, **čĭǫ*) (*Cerna* < *Čĭǫna*);

5) *o*, *ă* < *ŭ* intens (*Bozna* < **Bŭzĭna*, *Măhaciu* < **Mŭxačĭ*);

6) *e* < **ĭ* intens (*Topleț* < **Toplĭčĭ*);

7) *-ov-* < **-ev-* *Crușovăț* < **Kruševĭčĭ*);

o particularitate caracteristică toponimiei bulgărești, anume întrebuințarea la plural a sufixului *-in(ĭ)ci* (rom. *-inți*: *Jeledinți*).

Lipsa sufixului *-ić(i)* din toponimia transilvăneană poate fi considerată de asemenea ca un indiciu că graiul Slavilor din Dacia nu avea caractere sârbo-croate.

Tratamentul *-št-* al lui *-s(ŭ)č-* ar putea fi socotit ca o particularitate fonetică a graiului slav din Transilvania în cazul că toponimice ca *Peșteana*, *Peștenița*, *Peșteș*, derivă dela *pĕsŭkŭ* și nu dela *peštĭ*.

Din înșirarea de mai sus rezultă că fonetismul toponimicelor românești de origine slavă din Transilvania e identic cu acela al elementelor slave obișnuite din limba română. Iată câteva exemple: 1) *grajd*, *grădină*, *prag*, *plaz*, *treabă*, *dreavă*; 2) *vârf*, *dârz*; 3) *stâlp*, *pâlc*; 4) *bivol* < sl. *byvolŭ*,

[1] *Ra, la, r, l* silabice și *i* < *y* pot fi și slovăcești, dar, luând în considerare totalitatea particularităților fonetice prezentate de toponimicele slave din Transilvania, trebue să conchidem că fonetismul acestor toponimice e slav meridional și anume bulgăresc.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

vidră < sl. *vydra;* 5) *cleşte* < sl. *klěščę* (bulg. *klešti*), (cânep)-*işte* < sl. *-išče;* 6) *grajd* < sl. **gordjь* (bulg. *gražd*), *praştie* < sl. **porktja* (bulg. *prašta*), *peşteră* < sl. **pekt'-era* (bulg. *peštera*); 7) *osândi* < *osǫditi*, *pândar* < sl. *pǫdarь*, *paing* < *pajǫkъ*, *gâscă* < sl. *gǫsĭka* (bulg. *găska*); 8) *hrean* < *xrěnъ*, *deal* < sl. *dělъ;* 9) *cerni* < *črĭniti* (bulg. *černja*), *cerneală* (cf. bulg. *cĕrnilo*); 10) *boz* < sl. *bŭzъ*, *dobitoc* < sl. *dobytŭkъ*, *văzduh* < sl. *văzduxъ;* 11) *coteţ* < sl. **kotĭcь*, *voreţ* „curte" (în Banat) < sl. *dvorĭcь*, *stareţ* < sl. *starĭcь*, *ovăs* < sl. *ovĭsъ*.[1])

Deci elementele slave le-au împrumutat Românii dela aceiaşi Slavi dela care provin şi toponimicele din Transilvania. Caracterul „bulgăresc" al influenţei slave asupra limbii române nu poate servi drept argument pentru imigrarea Românilor din Peninsula Balcanică.[2])

În linii mari, trăsăturile fonetice ale toponimicelor slave dın Transilvania (Banat, Crişana), ca şi ale acelora din Muntenia, sunt identice cu acelea ale toponimicelor slave din Grecia (cf. Vasmer, 316—325). Aceasta se explică prin faptul că seminţiile de Slavi care au colonizat în sec. VII Grecia, Albania, Macedonia şi Bulgaria au trecut, în sec. VI şi VII, peste teritoriul fostei Dacii, lăsând şi aci importante colonii dela care provine, în cea mai mare parte, toponimia slavă a ţărilor româneşti.

Slavizarea Daciei traiane, ca şi a teritoriilor limitrofe dela Sud de Dunăre — Moesia Inferior, Dacia (aureliană), Dardania Moesia Superior — a fost aproape completă. Aici au căzut în mânile năvălitorilor toate oraşele (la Nord de Dunăre oraşele dispăruseră mai înainte, după anul 271), toate şesurile şi văile mai largi, ba chiar şi văile mai ferite, din munţi. S'au menţinut neslavizaţi numai romanicii împinşi de valurile slave în văile cele mai înalte şi pe plaiurile munţilor, unde au trăit mai cu seamă din păstorit.[3])

[1]) V. Densusianu, *Hist. d. l. langue roum.*, I, p. 269 sq.; Rosetti, *Ist. limbii rom.*, III, p. 44 sq.

[2]) V. mai jos articolul întitulat *Voreţ*.

[3]) Cf. Hans Koch în *Die Neue Propylaen-Weltgeschichte*, Berlin. 1940, 505: Slavii aşezaţi în Dacia au întâlnit aci rezistenţa autohtonilor Traco-

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Slavii aceştia — strămoşii Bulgarilor de astăzi — au fost, se vede, mai slabi, mai puţin numeroşi, în cele două extremităţi ale teritoriului pe care l-au ocupat, extremitatea sudică (Grecia) şi nordică (Dacia). Începând din sec. VIII, Slavii pierd cu încetul teren în Grecia, iar în Dacia, în amalgamul etnic slavo-romanic, au numericeşte o importanţă din ce în ce mai mică. În Grecia, regrecizarea s'a făcut din oraşele mai mari de pe coasta de răsărit spre interior şi apus; în Dacia, reromanizarea s'a prezentat ca o coborîre centripetă din cununa de munţi spre interiorul Transilvaniei şi centrifugă, spre şesurile şi podişurile care înconjură cetatea muntoasă a Daciei. La venirea Ungurilor, Românii erau coborîţi în văile Transilvaniei şi erau de pe atunci în majoritate, căci anonimul notar al regelui Bela îi aminteşte întâi pe Români: *Blasii et Sclavi.*[1])

Se crede că dela Slavii care trăiau în văile mai largi au reprimit Românii şi numele antice ale râurilor, firesţe, după ce au suferit schimbările fonetice caracteristice limbilor slave: **Marisiu-* > *Moriš* > *Mureş, Mureş*[2]), *Alutu-* > **Olŭtŭ* (dat. **Ol(ŭ)tu*) > *Olt.* Dar formele româneşti *Mureş, Olt, Timiş, Criş, Ampoiu, Împoiţa, Someş* pot fi reprezentantele directe ale unor forme antice **Morĭsiu-*, **Olŭtu-*, **Timĭsiu-*, **Crĭsiu-*, **Ampeiu-*, **Somĭsiu-*.[3])

---

daci, la care s'au adăugat resturi de Goţi, şi a coloniştilor romani „die teils seit dem zweiten Jahrhundert im Lande gewesen waren, teils unter bulgarisch-slavischem Druck jenseits der Donau nach Norden gepresst wurden und dort auf Almen und Hängen ein unstetes, aber eben dadurch unangreifbares Hirtenleben fuhrten".

[1]) V. DR, X, partea I, 121 sq.

[2]) V. E. Moór, *Zeitschr. f. Ortsnamenforschung,* VI, 131. *U* din forma românească *Mureş* în loc de *o* slav prezintă o dificultate fonologică ce nu poate fi înlăturată nici dacă presupunem un intermediar unguresc: vechiu ung. *Moriš,* ung. mod. *Maros,* v. Rosetti, *Ist. limbii rom.,* II, 53, 54. Despre posibilitatea existenţei unei forme antice **Morisiu-*, v. DR., VII, 344, 345. Pentru trecerea **Morisiu-* > *Mureş,* Al. Procopovici mă face atent asupra cazului lui *mōra* > *mură* şi asupra adjectivului (oi) *murăşe* (Pascu, *Suf. rom.,* 282). Şi etimologia populară a putut juca un rol în geneza formei *Mureş, Mureş.*

[3]) V. Drăganu, *Rom. în v. IX—XIV,* 250, 491; E. Petrovici, *Continuitatea daco-romană şi Slavii,* în „Transilvania", anul 73, Nr. 11. V. mai jos articolele întitulate *Olt* şi *Împoiţa.*

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Ungurii au luat multe din toponimicele de origine slavă (*Zalatna* < *Zlatna*, *Zalasd* < *Zlaşti*, *Glimboka* < *Glâmboaca*, etc.) nu dela populaţia slavă, ci dela cea slavo-română — sau mai corect dela cea româno-slavă — fugită din nou, din şesuri şi din văile largi, la munte.

Kniezsa (*op. cit.*, 81) presupune că în regiunea Târnavelor erau, la începutul sec. XI, foarte puţini Slavi. Pe harta dela sfârşitul lucrării arată Slavi foarte puţini — şi aceia amestecaţi cu Unguri — în două regiuni minuscule pe ţărmul Târnavei mici şi una între cele două Târnave. Pe Români îi aduce în aceste părţi abia în sec. XIII (*op. cit.*, 127). E de presupus că în cursul unui secol Slavii vor mai fi pierdut numericeşte, dacă n'au dispărut cumva complet. Cum se face că Românii, care ar fi venit pe malul Târnavelor abia în sec. XIII, care au găsit aici o populaţie compactă ungurească şi o putere de stat ungurească, nu au luat numele Târnavelor dela aceştia mult mai numeroşi şi cu prestigiul pe care îl dă deţinerea puterii de stat, ci dela Slavii sporadici, fără importanţă numerică şi fără prestigiu social? Aceasta e adevărat şi pentru *Bălgrad* (Alba-Iulia) şi alte multe toponimice slave.[1])

Documentele ungureşti privitoare la Transilvania secolului al XIII nu vorbesc deloc despre Slavi în această provincie. La începutul sec. XIII îi amintesc pe Români împreună cu Pecenegi, dar nu în tovărăşia Slavilor. Toponimia de origine pecenegă în Transilvania e inexistentă, pe când cea de origine slavă e foarte bogată, ceea ce dovedeşte că întâii au fost foarte puţini, iar cei de al doilea foarte mulţi. Dacă aceştia din urmă nu sunt amintiţi în documente nici atunci când apar Românii împreună cu Pecenegii, trebue să conchidem că nu mai existau pe vremea aceea şi că Românii au împrumutat toponimia slavă într'o epocă mai veche, adică înainte de sec. XIII. Deoarece ierurile neintense au dispărut prin sec. X, urmează că forma fonetică slavă care stă la baza formelor actuale ale toponimicelor româneşti de origine slavă din Ardeal datează din sec. X—XII, când s'a făcut românizarea completă a Dacoslavilor.

[1]) V. Drăganu, *Românii în veac. IX—XIV*, 506.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Dacă Românii ar fi venit în Ardeal ca păstori nomazi abia în sec. XIII şi XIV, atunci simbioza slavo-română (care trebue s'o presupunem în această provincie din pricina toponimiei româneşti de origine slavă, a terminologiei agricole româneşti împrumutate dela Slavi[1]), a influenţei superstratului slav asupra foneticei graiurilor crişene, ardelene şi bănăţene: palatalizarea dentalelor[2]) ar fi trebuit să fi avut loc în sec. XIII şi XIV şi prin urmare documentele din aceste secole referitoare la Românii din Estul Ungariei ar fi trebuit să se refere de fapt la Slavo-români. În realitate însă documentele cuprinse în *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia,* Budapest, 1941, nu lasă deloc să se întrevadă o viaţă slavo-română în Ardeal, ci numai una românească. Din cele 481 de documente numai două vorbesc de Slavi la apus de Timişoara (Nr. 302 şi 304), unul de preoţi slavi sau schismatici în jud. Caraş (Nr. 153) şi două despre câte un Slav *(Raduzlow sclavum* şi *Blasius Sclavus)* în jud. Caraş şi Arad (Nr. 132 şi 297). E evident că simbioza slavo-română a avut loc în Transilvania înainte de sec. XIII.

Deoarece, după românizarea Daco-slavilor, nu se ştie despre vreo colonizare masivă de Bulgaro-slavi veniţi din Peninsula Balcanică în Transilvania care să fi fost atât de numeroşi, ca să poată da nume slave de proveniență mai recentă unor localităţi, râuri, păraie sau părţi de hotar din Transilvania, e natural să atribuim toponimicelor slave — ce nu pot fi explicate cu ajutorul elementelor slave din limba română sau limba maghiară — o vechime mai mare decât sec. XIII, ori cât de târziu ar fi fost ele atestate.[3])

---

[1]) V. Hubert Dumke, *Die Terminologie des Ackerbaues im Dakorumänischen* în *Jahresbericht,* 19—20, p. 122: „ . . . mussen die Dakorumänen die Kenntnis der Bodenkultur . . . . erst in Siebenbürgen sich angeeignet haben . . ."

[2]) V. E Petrovici, *Simbioza româno-slavă în Transilvania* („Transilvania", anul 73, Nr. 2—3).

[3]) Coloniile de Slavi (Bulgari) din Cergăul-Mare, Cergăul-Mic (Alba), Şcheii Braşovului, Bungard (Sibiu) şi Rusciori (Sibiu), despre care se crede că s'au aşezat aci prin sec. XIII—XIV, erau atât de neînsemnate, încât nu putem socoti niciun toponimic ca fiind dat de aceşti Bulgari.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Toponimice având un caracter sigur slav meridional — şi în special bulgăresc[1]) — am întâlnit în următoarele judeţe: Trei-Scaune (de ex. Cernatu), Braşov (de ex. *Vâlcan, Bran,* Cernatu), Făgăraş (de ex. Breaza, Cameneţ), Târnava-Mare şi Mică (de ex. *Târnavele,* Glogovăţ), Sibiu (de ex. Cernavoda, Glâmboaca), Alba (de ex. *Bălgrad, Zlatna, Obreja),* Someş (de ex. *Peşteş),* Turda (de ex. Indol, Măhaciu), Sălaj (de ex. Bozna, *Moigrad*), Hunedoara (de ex. Bozeş, Zlaşti, *Peştiş,* Glîmboşeni), Bihor (de ex. *Pocioveliştе, Peşteş*) şi Severin (Glâmboaca, Goleţ, Mâtnic, Cerna, Bucoveţ).

Caracterul fonetic bulgăresc al toponimiei slave din Transilvania e mai evident în judeţele Făgăraş, Sibiu, Târnava-Mare, Târnava-Mică, Alba, Turda, Hunedoara şi Severin, adică Sudul, centrul şi Sud-Vestul Transilvaniei şi Estul Banatului[2]). În Nordul şi Nord-Estul Transilvaniei, e probabil că toponimice ca *Bistriţa, Zagra* < slav. **Zagora*[3]) au fost date de o populaţie slavă având aceleaşi caractere ca cea din Sudul Transilvaniei; peste stratul acesta slav mai vechiu, s'a aşezat — prin sec. XIII — un strat rutenesc (*g* > *h*, *-ovĭci* > *-ăuţi*, *ǫ* > *u*: *Hovrila*, jud. Satu-Mare, *Boţcăuţi,* jud. Maramureş, *Luşca*, jud. Năsăud).

Şi în Banat s'a aşezat un strat slav mai recent, începând cu sec. XV[4]), dela care provin toponimice ca *Dubova, Vucova,*

---

[1]) Toponimicele pe care le credem sigur bulgăreşti le-am scris spaţiat.

[2]) Şi vestul Banatului era populat, după E. Moór, de Slavi cu caracter bulgăresc *(Zeitschr. f Ortsnamenf.*, VI, 138).

[3]) V. Drăganu, *Top. şi ist.*, 84 sq. Drăganu credea că numele de *Zagra* a putut fi dat de Ruteni, dar înainte de sec. XIII, când *g* a devenit în ruteană *h*. Rutenii însă au putut veni în Nordul Ardealului abia în sec. XIII, deci toponimicul **Zagora* provine dela un strat mai vechiu de populaţie slavă.

[4]) V. Dragomir, *Vechimea elementului românesc şi colonizările streine în Banat* (extras din *Anuarul Inst. de Ist. Naţ.*, Cluj, 1924), p. 8. Ceea ce spune Melich *(op. cit.*, 169—170) despre probabile colonizări mai vechi de Slavi în regiunea Lipovei (Severin) nu e absolut deloc convingător. „Sclaui districtus de Lippua" pot fi urmaşi de ai Daco-slavilor, încă neromânizaţi în sec. XIV, dar pe cale de a se româniza. Dela aceşti Slavi dela Sud de Mureş, au rămas formele cu *ǫ* > *a* ale toponimicelor *Mâtnic, Mâtnicel.*

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

Divici, Coñereva = *Corneareva*, *Lucareț*, *Belareca*, *Dolaț*, etc. Graiul acestor Slavi era deci sârbesc.[1])

În județele Timiș-Torontal, Caraș, Severin și Arad, un toponimic slav, care nu e atestat înainte de sec. XV și nu are caractere fonetice vechi (*ǫ* > *un*, *în*, *â*: *Luncaviţa*, *Glâmboca*, *Mâtnic*; *ĭ* > *e*: *Goleț*) nu poate fi considerat ca fiind dat de Daco-slavi, căci poate, tot așa de bine, să provină dela coloniștii sârbi mai noi. La fel e situația în județele Maramureș, Satu-Mare, Năsăud și Someș, unde populația ruteană mai recentă a putut da nume unor localități [2]).

În ce privește Nord-Vestul, numele de râuri, *Crasna* (Sălaj), *Cerna* (Satu-Mare), *Bistra* (Bihor) și de sat, *Bozna* (Sălaj), prezintă același caracter ca și toponimicele slave din restul Transilvaniei. E de remarcat că E. Moór (în *Zeitschr. f. Ortsnamenf.*, VI, 135 sq.) găsește că populația slavă a părții din șesul Tisei care e udată de Someș, Crasna și cursul superior al Tisei a avut, înainte de așezarea Ungurilor acolo, un graiu care se înrudea cel mai mult cu slovaca orientală. Moór înșiră (*ibid.*, p. 135, nota 4) o seamă de toponimice care ar arăta că această populație slavă nu era bulgară. Aproape toate toponimicele care după E. Moór nu pot fi bulgărești se găsesc însă la Vest de regiunea care ne interesează pe noi, în comitatele Szabolcs, Zemplén, Borsod, Heves, Bereg și în Vestul comitatului Szatmár (Satu-Mare). Numai două sunt din părțile românești: *Prislop* (Satu-Mare, Sălaj) și *Siciu*, ung. *Szécs* (Sălaj). Acestea, după Moór, nu pot fi bulgărești, fiindcă au, în forma lor românească, în locul lui *ĕ* un *i* (< slav.

[1]) V. Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, 6 sq. și DR., VIII, 175 sq.

[2]) Iată localitățile de care ne-am servit în acest articol, provenind din județele cu influență sârbă și ruteană și care nu prezintă caractere arhaice și nici n'au fost semnalate înainte de sec. XV în Vest și sec. XIII în Est: *Gladna, Bârza, Gârliște, Târnăviţa* (Arad), *Târnova* (Csánki, I, 746, 752: *Thornowa*, 1439), *Bistriţa* (a. 1228: *Bistiche*, v. Melich, *op. cit.*, 257), *Bistricioara, Ramna, Balinț* (Csánki, II, 25: *Alsobalyncz*, 1488), *Belotinț, Bogodinț, Budinț, Chesinț, Covăsinț, Lăbășinț, Lălășinț, Nicolinț, Șiștarovăț, Brestovaț, Topolovăț*. Unele din ele pot fi sârbești. Dar chiar dacă toate acestea ar fi recente, faptul acesta n'ar schimba întru nimic concluziile ce se degajează din cele rămase.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

**Prěslopŭ*, **Sěčĭ*). Dar forma *Prislop* se întâlneşte şi în Argeş, Muşcel, Prahova şi Vâlcea[1]), iar *i* în loc de *ě* se explică întocmai ca în *prisacă* < *prěsěka*, *primejdie* < *prěmeždije*[2]). Forma românească *Siciu* poate fi împrumutată din ungureşte (*Siciu* < *Szécs*, ca şi *chip* < *kép*). Să nu uităm că *ě* e tratat în bulgara modernă în mod deosebit dacă e urmat de o consonantă dură sau de una moale: *sěkŭ* „tăietură în pădure" (pronunţat *seak*) şi *sěčĭ* „idem", pronunţat *seč*). Cu siguranţă deosebirea între cei doi *ě* a existat — chiar dacă nu în măsura de astăzi — şi în epocele mai vechi. De altfel e posibil ca toponimicul *Siciu-Szécs* să provină dela altfel de Slavi decât Daco-slavii. Izoglosa *ě* = *e*/*ě* = *ä*, *ea* a putut să treacă pe la Sud-Est de *Siciu*.

Populaţia cu caracter slovac, după E. Moór, care popula tot şesul Tisei pe cursul inferior al râurilor Someş, Crasna şi Criş (graniţa între Slavii cu caracter slovac şi cei cu caracter bulgăresc o aşează E. Moór în regiunea Csongrád-ului, *op. cit.*, 138) ocupa poate şi văile munţilor dinspre Ardeal. Graniţa care despărţea pe Daco-slavi de Slavii cu caracter slovac trecea pe undeva prin judeţele Bihor, Sălaj, Satu-Mare, la Vest de Munţii Apuseni şi Munţii Sălajului. E sigur, în orice caz, că Slavii cu caracter slovac erau în contact nemijlocit cu populaţia slavo-română din aceşti munţi.[3])

În revista *Transilvania* (anul 73—1941, Nr. 2—3, p. 149 sq.) am explicat palatalizarea dentalelor în graiurile daco-române de Vest ca datorindu-se influenţei superstratului slav asupra bazei de articulaţie a Românilor din Vestul teritoriului daco-român. Slavii de aci au păstrat din epoca protoslavă

---

[1]) V. Iordan, *Rum. Top.*, 216.

[2]) V. Rosetti, *Ist. l. rom.*, III, 45; Petrovici, DR., X, partea I, 139.

[3]) Însuşi E. Moór semnalează, în părţile orientale şi sudice ale teritoriului pe care îl studiază, toponimice provenind dela alt strat de populaţie slavă decât cel din şesul Tisei (*Dombó, Garadistya, Szelistye*, v. *Zeitschr. f. Ortsnamenf.*, VI, 123); populaţia aceasta putea fi, după dânsul, bulgărească. Dacă lua în considerare formele populare româneşti (*Mâtnic*, în loc de *Mutnik, Mutnok, Muthnuk, op. cit.*, 32, *Glâmboca, Luncaviţa, Pocoveliştе, Bozna*) e sigur că ar fi susţinut cu mai puţină îndoială caracterul bulgăresc al acestei populaţii slave

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

particularitatea de a palataliza dentalele şi prin aceasta se apropiau şi linguistic, nu numai geografic, de Slovaci. Nu e nevoie să presupunem că superstratul slav din acele părţi era slovac, ci e destul să admitem că izoglosa — dentale moi/ dentale dure — trecea puţin mai la Sud şi mai la Est decât izoglosele *šč/št* (*Pocioveliştе*, jud. Bihor), *ǫ* > *un, u/ăn*, *ă* (**Jǫndolŭ* > *Indol*, jud. Turda), *ŭ* > *e/o* (**Bŭzĭna* > *Bozna*, jud. Sălaj, cf. ceh. *Beznik*).[1])

Linia actuală de izoglosă — dentale moi/dentale dure — poate fi urmărită pe teritoriul linguistic dacoromân pe hărţile ALR [2]). E probabil că această izoglosă s'a deplasat în cursul timpului dela apus spre răsărit. În prezentul volum (partea I, 121 sq.) am explicat formarea structurii actuale a teritoriului linguistic dacoromân prin revărsarea populaţiei româneşti din vetrele ei vechi dela munte spre podişurile, văile largi şi şesurile din interiorul Transilvaniei şi din jurul ei. Subdialectul bănăţean şi cel crişan s'au format în vetrele lor din munţii ce despart Banatul de Ardeal, pe de o parte, şi din munţii ce despart Crişana şi câmpia Someşului inferior de Transilvania, pe de alta. În aceste vetre muntoase, populaţia slavă — care trăia, dela aşezarea ei pe aceste meleaguri, în simbioză cu romanicii împinşi cât mai sus la munte — avea particularitatea, păstrată din protoslavă, de a înmuia dentalele urmate de vocale anterioare, întocmai cum va fi avut-o şi populaţia „slovacă" vecină dinspre Nord-Vest şi cum o are şi populaţia slovacă de astăzi [3]). Din cele două vetre muntoase apusene,

---

[1]) Şi în slovacă uneori *ŭ* > *o*, v. *A.f.sl.Ph.*, 20, p. 40.

[2]) V. ALRM I vol. I, hărţile 7, 13, 18, 42, 43, 63, 75, 76, 78, 99, 101, 170, 172 şi ALRM II, vol. I, hărţile 63, 101, 119, 147, 154, 213, 285, 319, 321, 324.

[3]) Întocmai ca în slovaca modernă, *d* şi *t* (urmaţi de *e, i*) sunt produşi, şi în dialectul crişan, cu dosul limbii. Acestea sunt deci adevărate ocluzive palatale, nu palatalizate ca în rusă (v. Olaf Broch, *Slavische Phonetik*, Heidelberg, 1911, p. 36, capitolul 20). În ALR II le-am notat suprapunând *k'* lui *t'* şi *g'* lui *d'*. Într'adevăr, ele fac impresia de a fi la limita dintre categoria „*t*" şi categoria „*k*", v. Broch, *ibid.*, p. 37, capitolul 21.

Şi din punct de vedere fonologic — în sensul şcoalei dela Praga — există un paralelism vădit între *t, d, n* (şi *l*) palatali din Nord-Vestul teritoriului dacoromân şi aceleaşi consonante din slovacă. Nici în slovacă şi

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

această parcularitate fonetică dialectală românească s'a răspândit apoi spre Nord-Vest, Vest, Sud-Vest, şi spre Nord-Est şi Est. Izoglosa actuală românească — dentale înmuiate/dentale neînmuiate — nu corespunde prin urmare vechii izoglose slave analoage De altfel, după observaţiile pe care le-am făcut în cursul anchetelor pentru ALR, pretutindeni dealungul acestei izoglose înmuierea dentalelor este în regres [1]).

S'a încercat să se găsească în graiurile româneşti din Transilvania şi elemente lexicale care ar putea fi considerate ca specifice graiului Slavilor românizaţi din Dacia. Reichenkron a semnalat câteva particularităţi lexicale ardeleneşti pe care le crede daco-slave. Am văzut (v. mai sus p. 233) că aceste elemente se găsesc şi în alte regiuni slave sau sunt româneşti. Un element slav care se întâlneşte numai pe teritoriu românesc e cuvântul *zăpadă* „neige". Acesta poate fi considerat ca daco-slav [2]). Dela Slavii care populau Dacia, l-au împrumutat Românii din vatra dialectală sudică, adică de pe cele două versante ale munţilor care despart Muntenia de Ardeal[3]). Din această vatră dialectală s'a răspândit, centripet şi centrifug, în spre centrul Transilvaniei şi înafara cununii de munţi a Car-

---

nici în graiurile dacoromâne de Nord-Vest, opoziţia *t/t'*, *d/d'*, *n/ń*, *l/l'* nu constitue o corelaţie de timbru a consonantelor, deoarece se mărgineşte la o singură serie articulatorie, la dentale, v. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague*, 4—1931, 236. (În graiurile româneşti de Nord-Vest, ca în toate graiurile româneşti, caracterul înmuiat sau neînmuiat al consonantelor, în poziţie finală, poate fi considerat ca o marcă de corelaţie, căci se constată la mai multe serii articulatorii, v. *Bulletin Linguistique*, VI, 13 sq. Dar opoziţia *t/t'*, *d/d'* n'are valoarea fonologică nici în poziţie finală în niciun graiu românesc.)

[1]) Numai în Ţara Oaşului, unde dentalele s'au păstrat de obiceiu neînmuiate, subt influenţa graiului învecinat sătmărean am putut observa un uşor progres al palatalizării dentalelor. Bărbaţii, mai cu seamă cei tineri care sunt în contact cu intelectualii originari din regiunea Sătmarului (şi care palatalizează dentalele), au obiceiul de a înmuia pe *n*, *t*, *d*. Pronunţarea aceasta li se pare mai distinsă, mai „domnească".

[2]) V Puşcariu, *Limba română*, I, 290 sq., unde se dau şi alte elemente nord-danubiene *(a se guri* „a se sui", *cocleş, a se cocli*, etc).

[3]) V. prezentul volum, partea I, p. 121 sq.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

paţilor, forma *zăpadă* împreună cu alte particularităţi dialectale caracteristice graiului muntean şi ardelean de Sud.[1])

Tot ca o particularitate dialectală daco-slavă trebue socotit şi termenul *omăt* „zăpadă". Înţelesul primitiv a fost acela de „troian" (cf. *omeţ'e d'e ńeauă* [2]). Reichenkron [3]) găseşte că forma *omăt* are aceeaşi arie de răspândire ca şi alte elemente de origine sigură ucraineană. Prin urmare *omăt* trebue să fie împrumutat din limba ucraineană în care a existat forma **ometŭ* (<*o*+*met-*, *mesti* „werfen, fegen", cf. rus. *omëtŭ* „Haufen", sloven. *omesti* „stark beschneien").

Dar elementele de origine ucraineană nu se întind de obiceiu aşa de adânc în Transilvania [4]). Aria lui *omăt* se aseamănă cu ariile subdialectului de Est (moldovean) [5]) care s'a constituit prin coborîrea, din munţii care despart Moldova de Transilvania, a populaţiei româneşti spre apus, în spre podişul Transilvaniei, şi spre răsărit, în spre podişul Moldovei. În vatra aceasta muntoasă de Est, simţindu-se nevoia — ca în cea de Sud — de a înlocui termenul de *nea* care era „bolnav" din cauze pe care noi nu le ştim [6]), s'a recurs la ter-

---

[1]) Ariile lui *zăpadă, omăt, nea* se pot vedea în harta Nr. 3 a prospectului ALR şi în Puşcariu, *Limba română*, I, harta Nr. 18.

[2]) V. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 61.

[3]) *Z.f.sl.Ph.*, XVIII, 149–150.

[4]) Cf. Puşcariu, *Limba română*, I, harta Nr. 14: *hulub* „porumbel" (< ucr. *holub* „ib."). Înşuşi Reichenkron e surprins că aria lui *omăt* se întinde atât de departe spre apus în teritoriul Transilvaniei. D-sa crede însă că ucraineana se întindea odinioară până lângă Cluj. Formele *k'eheľeu* (ALR I, vol. I, harta 146, punctul 255) şi *a căfui* (BA., I, 27) din centrul Transilvaniei şi din Munţii Apuseni pot fi explicate şi altfel decât din ucraineană. Întâia, *k'eheľeu*, aminteşte pe ung. *kohicsél*. A doua poate fi de origine onomatopeică, posibilitate întrevăzută şi de Reichenkon (cf. dicţionarul lui Tiktin, s. v. *chihăi*).

[5]) Cf. ALRM I, vol. I, hărţile 8, 25, 32, 33, 36, 46, 51, 60, 79, 85, 87, 103, 122, 125, etc. şi ALRM II, vol. I, hărţile 3, 18, 34, 48, 53, 64, 80, 103, 195, 230, 330, etc.

[6]) La „îmbolnăvirea" lui *nea* a contribuit şi faptul că era prea scurt; poate şi omonimia cu *nea (nenea)* sau cu interjecţia *nea*, după cum îmi sugerează Al. Procopovici. În cele patru vetre ale subdialectelor dacoromâne starea patologică a fost remediată în diferite feluri. În vetrele de Sud şi de Est, doi termeni de origine slavă — să zicem daco-slavă — şi care însem-

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

menul pe care îl întrebuinţau Slavii conlocuitori pentru a desemna troianul de zapadă.[1])

În concluzie:

1) Pentru studierea toponimiei slave din Transilvania, toponimicele româneşti sunt mult mai importante decât cele ungureşti, chiar dacă cele din urmă sunt atestate din Evul-Mediu, iar cele dintâi abia de un secol-două, deoarece formele documentare sunt diformate, pe de o parte, de scribi, iar, pe de alta, de desvoltarea fonetică a limbii maghiare (de ex. toponimicul *Lindina* — pronunţat dialectal *Lindžina* şi scris de oficialitate *Lingina* — < slav. *Lędina*, în documente e scris *Lensews* **1475**, *Lyzgyany* **1500**; *Mâtnic* < slav. **Mǫtĭnikŭ*, cf. bulg. *Mătnik*, e scris *Muthnuk* **1376**, etc.).

Pentru aceasta e neapărata nevoie de a cunoaşte forma exactă a toponimicelor aşa cum le pronunţă poporul (de ex. *Mâtnic* nu *Mutnic*). Echipe de cercetători cu educaţie fonetică va trebui să cutreere toată ţara şi să noteze fonetic toate numele de oraşe, sate, cătune, munţi, dealuri, văi, câmpii, păduri, poiene, etc. Numai materialul notat fonetic poate servi ca bază sigură studiilor de toponomastică.

2) Daco-slava, după cum arată fonetismul toponimicelor româneşti de origine slavă din Transilvania (Banat, Crişana), avea caractere fonetice bulgăreşti.

3) Din aspectul fonetic destul de arhaic (*ǫ* > *un, în, in*, *ę* > *in*) al unora din aceste toponimice se poate deduce o epocă veche de simbioză slavo-română pe teritoriul Transilvaniei.[2])

---

nau, întâiul *(zăpadă)* „strat gros de zăpadă", iar al doilea *(omăt)* „troian de zăpadă", au luat locul lui *nea*. În vetrele de Sud-Vest şi de Nord-Vest, forma mai lungă *neauă* — ca de altfel şi la Aromâni şi Meglenoromâni — a scăpat pe *nea* dela pieire.

[1]) Element daco-slav poate fi considerat şi **oględa* (> rom. *oglindă*), cf. bulg. *ogledálo*, s.-cr. *oglèdalo* (> rom. *ogrindžáuă*, v. ALR II, vol. I, pag. 140, întrebarea [3905], punctul 4 din Sârbia) şi meglrom. *ogl'indálă* < v. bulg. *oględalo*. V. mai jos articolul *Voreţ*.

[2]) Kniezsa *(op. cit.*, 9 sq.), admiţând că denazalizarea vocalelor nazale slave s'a întâmplat la sfârşitul sec. X sau cel mai târziu la mijlocul sec. XI, consideră toponimicele ungureşti cu nazala slavă păstrată (ca de ex.

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

4) Simbioza slavo-română din Transilvania a existat înaintea venirii Ungurilor, căci altfel Românii veniți abia în sec. XII sau XIII, ar fi împrumutat toponimicele dela Unguri care aveau un prestigiu deosebit ca popor stăpânitor și nu dela Slavii sporadici, pe cale de a dispărea, lipsiți de orice prestigiu (de ex. *Küküllő — Târnava, Fehérvár — Bălgrad*, etc.). E probabil că așa de târziu (sec. XII, XIII) n'ar mai fi auzit vocalele nazale. De altfel documentele ung. din sec. XII, XIII, XIV nu amintesc de Slavi în Transilvania, v. mai sus p. 268.

5) Din cele precedente rezultă că pe teritoriul Transilvaniei trebue presupusă o continuitate slavo-română din sec. VI până azi. Chiar dacă admitem dispariția elementelor daco-romane și dacice neromanizate rămase în Dacia după părăsirea ei de către autoritățile romane — dispariția nu s'a putut întâmpla decât prin asimilarea elementelor daco-romane la populația slavă care singură s'a așezat aici în mod definitiv — și atunci, în urma românizării amalgamului de populație reprezentat prin Daco-slavi, suntem în prezența unei adevărate continuități etnice și, în oarecare măsură, linguistice slavo-române. Imigrarea Românilor din Peninsula Balcanică a trebuit să se întâmple înaintea așezării Ungurilor în Transilvania.

Nu e însă nevoie să presupunem că Daco-romanii s'ar fi slavizat complet [1]).

6) Daco-slava, ca dialect bulgăresc, prezenta unele parti-

Dombo < slav. *dǫbovo*) ca indicii sigure că în regiunile cu astfel de toponimice a trăit în sec. XI o populație amestecată slavo-maghiară. Negăsind niciun toponimic având un *ǫ* sau un *ę* (v. cele spuse de Kniezsa despre *Glâmboaca* și *Lingina* la p. 128, 129), Kniezsa conchide că nicăiri în Transilvania, în sec. XI sau mai înainte, nu poate fi presupusă, pe baza toponimicelor slave, o simbioză slavo-română *(op. cit.*, 129). Dar toponimicele *Lindina (Lingina), Glâmboaca, Glâmboca, Glimboșeni, Indol, Luncavița, Gâmbuț*, arată că a existat o simbioză slavo-română înainte de denazalizarea vocalelor nazale slave, întocmai cum toponimicele ungurești ca *Dombó, Domboc, Kompa, Korompa*, etc. indică o veche simbioză slavo-maghiară.

[1]) V. E. Petrovici, *Continuitatea daco-română și Slavii* (în „Transilvania", anul 73, Nr. 11).

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)

cularităţi care o deosebeau de celelalte graiuri bulgăreşti: a) Înspre Banat şi câmpia Crişurilor şi a Someşului, a păstrat, în mai mare măsură ca celelalte graiuri bulgăreşti, înmuierea protoslavă a dentalelor, particularitate trecută dela superstratul slav la substratul românesc [1]) b) Unele elemente lexicale care au trecut în graiurile dacoromâne (**zapada* „strat de zăpadă" > *zăpadă*, **ometŭ* „troian de zăpadă" > *omăt*, *dvorĭcĭ* > *voreţ*, etc.

7) Având în vedere înrudirea apropiată a slavei din Dacia cu slava din Moesia, caracterul bulgăresc al influenţei slave mai vechi asupra limbii române nu poate servi drept dovadă împotriva continuităţii.

8) De asemenea, caracterul oriental şi slav al bisericii Dacoromânilor nu poate servi ca dovadă a venirii acestora dela Sud de Dunăre, căci misionari slavi au cutreerat, începând din sec. X, regiunile dela Nord de Dunăre (până în stepele sarmate), aducând cu ei liturghia slavă şi terminologia creştină slavonă la populaţiile de aci, deci şi la populaţia slavo-română din Dacia [2]).

E. PETROVICI

[1]) Multe graiuri bulgăreşti de răsărit şi de apus pronunţă, în poziţie iniţială, un *e* sau un *ę* redus şi un *i* fără *j* protetic (v. Mladenov, *Gesch. d. bu'g. Spr.*, 123 sq.). Această particularitate caracteriza şi graiurile slave din Grecia (v. Vasmer, 291), Judecând după graiurile dacoromâne unde orice *e* iniţial e pronunţat *je*, superstratul daco-slav se deosebea în această privinţă de majoritatea graiurilor bulgăreşti.

[2]) V. Al. Procopovici, *Introducere în studiul literaturii vechi*, Cernăuţi, 1922, p. 45, 47. Şi la Unguri aceiaşi misionari au răspândit o seamă de termeni slavoni bisericeşti (v. Melich, *Arch. f. sl. Ph.*, XXXII, 102).

BDD-A14851 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:02:22 UTC)